

ਮਈ - ਜੂਨ 1980

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੋ ਸਹਾਨ ਕਵੀ। ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ 24 ਜੂਨ
1972 ਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਈ 1978 ਨੂੰ ਸਾਥੋਂ ਸਟਾ ਕਈ
ਵਿਛੜ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ
ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਬਲਵੰਤ

ਵਤਨ ਦੁਰ

ਅਗਿਉ ਅਗੇ ਚਲਣਾ

ਅਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਅਗਿਉ ਅਗੇ ਚਲਣਾ,
ਅਸਾਂ ਨਾ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਪੜਾਅ ਵਲਣਾ।
ਰਿਹਾ ਨਾ ਜਦ ਲਾਂਭ-ਚਾਂਭ ਤਕਣਾ,
ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਫਿਰ ਸੋਨ-ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਫਲਣਾ।
ਅਸਾਂ ਤੇ ਸੱਤੇ ਸਾਗਰ ਟਪ ਜਾਣੇ,
ਅਸਾਂ ਤੇ ਪੈਰੀਂ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਲਣਾ।
ਅਸਾਂ ਤੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਉਤਾਂਹ ਚੜ੍ਹਨਾ,
ਅਸਾਂ ਤੇ ਸੀਨਾ ਗਗਨਾਂ ਦਾ ਸਲਣਾ।
ਅਸਾਂ ਤੇ ਲਾ ਪਿਆਰ ਖੰਭ ਉਡਣਾ,
ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਇਸ ਧਰਤ-ਅੰਬਰ ਵਲਣਾ।
ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਹੋਣੀਆਂ ਤੋਂ ਰੁਕਣਾ,
ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਇਸ ਲੋਕ-ਲਾਜ ਠਲੁਣਾ।
ਅਜੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਚਿਣਗ ਲਗੀ ਸਾਨੂੰ,
ਅਜੇ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਬਲਣਾ।
ਅਜੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਬੁੰਦ ਮਿਲੀ ਸਾਨੂੰ,
ਅਜੇ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਪਿਆਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪਲਣਾ।
ਅਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਅਗਿਉ ਅਗੇ ਚਲਣਾ,
ਅਸਾਂ ਨਾ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਪੜਾਅ ਵਲਣਾ।

ਨਵੀਨ ਆਸ

ਬੇ-ਆਸ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਸੁਭ ਆਸ ਵਸਾਣੀ ਏ,
ਨ ਬੁਲਬੁਲਾ ਏ ਜੀਵਨ, ਨ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਛਾਣੀ ਏ।
ਇਸ ਫਲਸਫੇ ਛਾਣੀ ਨੂੰ ਘੜਿਆ ਏ ਅਮੀਰੀ ਨੇ,
ਹੈ ਲਾਭ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਾਣੀ ਏ।
ਰਾਜਾਂ ਨੇ, ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ, ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਉਲਟ ਆਖੀ;
ਹਰ ਦਿਨ ਜਿਦਾ ਨੂਰੀ ਏ, ਹਰ ਰਾਤ ਸੁਹਾਣੀ ਏ।
ਦੌਲਤ ਹੀ ਏ ਕਬਜ਼ੇ ਨੇ ਤਕਦੀਰ ਬਣਾਈ ਏ,
ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕਲਪਤ ਹੈ ਬੇ-ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਏ।
ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਏ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੇ,
ਭੁੱਖੀ ਹੀ ਰਹੀ ਮਰਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਏ।
ਹੁਣ ਜਨਤਾ ਸਿਰ ਚੁੱਕੇ ਕਿਉਂ ਮੁਰਦਾ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ,
ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜੁੱਗ ਅੰਦਰ ਉਹ ਰਾਜਾ ਨ ਰਾਣੀ ਏ।
ਜੇ ਜਨਮਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਫਸਾ ਰਖੇ,
ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਬਾਣੀ ਏ।
ਬਦਲੀ ਦੀ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ,
ਭੁਕਾਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਸਫ ਉਲਟਦੀ ਜਾਣੀ ਏ।
ਉੱਚ ਮਿਸਰੀ-ਮਿਨਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਅੰਦਰ,
ਸੌਨੇ ਦਿਆਂ ਹਰਫਾਂ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਏ।
ਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੁਪਨਾ ਏ, ਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਛਾਣੀ ਏ,
ਬੇ-ਆਸ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਆਸ ਵਸਾਣੀ ਏ।

WATNO DUR
MAY/JUNE 1980
P.O. Box 67681 Stn. 'O'
Vancouver, B.C. V5W 3V2

“ONE-STOP” GROCERY CENTRE

MAIN FOOD CENTRE

6681 Main St. [at 51st. Ave.]

PHONE: 324-4185

FIGURE ON SAVINGS
WHEN YOU FOOD SHOP HERE

FRESH

*Vegetables from Fiji
Every Week*

**SPECIAL SHIPMENT
JUST ARRIVED**

**LARGE VARIETY OF
RECORDS & 8-TRACKS**

CLEANLINESS

**LOWEST PRICES — PURE & FRESH
QUALITY GROCERY ITEMS**

6681 MAIN STREET, VANCOUVER

SPECIAL OFFER:

**ALL SIZES
HEAVY-
BOTTOM
PATILAS**

ਹਰ ਸਾਈਜ਼ ਦੇ ਭਾਰੇ ਥੱਲੇ
ਵਾਲੇ ਪਤੀਲੇ ਦੀ ਸੇਠ

LITERARY & CULTURAL
MONTHLY OF PANJABI

THE WATNO DŪR

P.O.Box 67681 Stn. 'O'
Vancouver, B.C. V5W 3V2

ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ
ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ

ਵਤਨੋ ਦੂਰ

P.O.Box 67681 Stn. 'O'
Vancouver, B.C. V5W 3V2

<p>2nd Class Mail Reg. No. 3233 ANNUAL SUBSCRIPTION: Canada-U.S.A. \$6.00 Other SEA \$6.00 Countries AIR \$9.00</p>	<p>Vol. 8, No. 80 MAY/JUNE 1980</p>	<p><i>All officeholders and members of WATNO DUR PUBLICATIONS (Reg'd.) past and present have been and are honorary associates of WATNO DUR.</i></p>
--	---	---

EDITOR:

Sadhu, 437-9014

ASSISTANT EDITOR:

Subhwant Hundal, 321-9221

ADVERTISING EDITOR:

Karamjit Ghuman, 321-6081

CIRCULATION EDITOR

Amarjit Chahal, 892-3085

MANAGING EDITOR:

Paul Binning, 879-3339

ADVISER:

Ajmer Rodey, 438-7793

Surinder Dhanjal, 253-9711 (Windsor)

WATNO DUR REPRESENTATIVES:

Raghubir Mand, 325-9564 Vancouver

Iqbal Ramuwallia, Toronto

Gurcharan Tallewallia, Richmond (271-4742)

Gill Avtar, Sherwood Park, Alta. (464-3851)

Dave Jatana, Prince Rupert 627-7209

Harnek Mann, Pr. George (564-6245)

J. S. Aulakh, Mission (826-4888)

Avtar Rodey, Quesnel (992-7578)

Tej Sandhu, Quesnel (992-6775)

Satwant Deepak, Edmonton 484-6423

Kashmira Singh Chaman, Calgary
(248-2841)

Jagdev S. Jatana, Fort Nelson (774-6308)

Surinder Kailay

9-D, Sarabha Nagar

Ludhiana 141001

Punjab, India

Jasbir Bath

19 Summertrees Ave. L4920D

Greasby Merseyside

Liverpool, England

ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ :-

ਕਹਾਣੀ :-

ਮਹਿੰਦਰ ਦੇਸਾਂਬ, ਹੁਣਜੀਤ ਕੋਮਲ,
ਸੁਖਵੰਤ ਹੰਦਲ, ਜਗਦੇਵ ਕਣਠਾ

ਕਵਿਤਾ :-

ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਥਾਣਾ ਬਲਵੰਤ,
ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕਲਮੀ, ਸੁਖਵੰਤ ਮੀਤ
ਦਿਵਕਾਰ ਨਾਮੁਵਾਲੀਆ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਹਰੀਪਾਲ, ਦਲਜੀਤ, ਕੇ. ਸੀ. ਮੋਹਨ,
ਗੁਰਦੀਪ ਦਿੱਲੀ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਤਰਸ,
ਕੁਲਥੀਰ ਪੱਤਾ, ਮੱਤਾ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਲੇਖ :-

ਸੰਖਿਤਾ ਸ਼ੈਲੀ

ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰੀਚਯ :-

ਹਰਤਰਨ ਹਲਵਾਲੀ, ਅਕਸ਼ਰ ਕੋਠੇ

ਇਕ ਪੱਤ :- ਬਹਿਰੀਨ ਤੇ

ਵਤਨੋ ਦੂਰ ਵਿਚ ਛੋਪੀਆਂ ਹਰਨਾਥਾਂ ਨਾਲ
ਵਤਨੋ ਦੂਰ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ;
ਵਿਚਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਨ।

ਮੈਂਡੀਟਰੀਮਨ

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਈ. ਐੱਸ. ਦੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ
 ਇਹ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ 6 ਅਪ੍ਰੈਲ 1980 ਨੂੰ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਯੁੱਠੀਅਨ —
 “ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਟਾਹਮ ਵਰਗ (C.F.P.) ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਲੋਈ ਵਰਗੇ ਮਾਣ
 ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਾਰੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਹੁਸੀ ਵਿਉਂਤਿ ਈ.
 ਐ. ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ - ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵੀ
 ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕਾਮ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ
 ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਵਧੇਗਾ।

ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਪੱਲੇ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਰੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ
 ਹੋਇਆ ਵਿਗਾ ਜਾਣਾ ਜਾਹਦਾ ਹੈ। ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਰੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ
 ਜਥੇਬੰਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕਾਮਿਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਾਈਆਂ
 ਪਈਆਂ ਹਨ। ਟਾਹਮ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵੱਡੀ ਵੀ ਮਾਪਣੇ ਮਾਪਣੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ
 ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਹੱਥਲੀ ਗੱਲ ਹੋਣਗੀ ਕਿ ਈ. ਐੱਸ. ਦੇ ਖੇਤ-ਮਾਸ਼ਰ
 ਨਾਂ ਦੇ ਵੇਚਾਰ ਮਾਪ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਵੇਚਾਰੇ। ਇਹਨਾਂ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਅੱਜੇ
 ਲੋਕਾਂ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦੇਗੇ। ਖੇਤ - ਮਾਸ਼ਰ ਤੇ ਵੇਚਾਰੇ ਇਸ ਪੱਲੇ ਦੀਆਂ ਪੂਰ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ
 ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਹੁੱਕੇ ਖੁਦ ਹੀ ਪੱਲੇ
 ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯੁੱਠੀਅਨ ਦੇ ਵਰਕਾਠ ਪ੍ਰਾਪੇਰੀਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਅਜੀਬ
 ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਸਾਰੇ ਵੇਚਾਰ ਤੇ ‘ਟਾਹਮਗਰ’ ਖੁਦ ਮਿਲਾਂ ‘ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ
 ਹਨ ਅਤੇ ਯੁੱਠੀਅਨ ਗਾਂਗੀ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਿਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਯੁੱਠੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ
 ਹੁੰਦੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਹੋਰ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਹੱਥਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਤੇ
 ਉਹ ਵੀ ਇਕਜਮਾ ਪੱਲੇ ਮਾਗਮਣੇ ਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਟਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਵੱਡਾ ਹੱਕ
 ਨਾਂ ਪਿਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉੱਟਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਵੱਡੀ ਜਮਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਟਣੇ
 ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ ਮਾਪਣੀ ਗਈ ਵਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਮਾਪਣੀ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ
 ਵੀ ਉੱਤੇ ਫੇਰੀ ਫੇਰਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਮਿਲ ਜਾਣੇ ਜਾਹਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ
 ਤੇ ਬਹੁਤੇ ‘ਟਾਹਮਗਰ’ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪਿਰਮ ਨਸਲ ਨਾਂ
 ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਮਾਪਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਾਗਮਣੀ ਦੇ ਮਾਪਾਰ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ
 ਰੰਗ ਨਾਂ ਪਿਰਮ ਨੂੰ ਉੱਲ ਕੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਪੱਲੇ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

‘ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਟਾਹਮ ਵਰਗ ਯੁੱਠੀਅਨ’ (C.F.P.) ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀ ਸਮੱਚੀ
 ਜਥੇਬੰਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਵਲੋਂ ਹਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ
 ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਯੁੱਠੀਅਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀ
 ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤੱਟ ਕੇ ਮੱਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
 ਅਜਿਹੇ ਸਾਫੇ ਜਿਥੇ ਨੇ ਕਿ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਪੱਲੇ ਲੋਕੇ ਤੇ
 ਜਿੱਤਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿਹੜਾ ਕਿ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮਾਗੂ ਹੈ ਉਹ
 ਖੁਦ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਟਾਹਮ ਵਰਗ ਯੁੱਠੀਅਨ ਦੇ ਮੱਦੇ ਤੇ ਵੈਰਵੈਰ ਮਾਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ
 ਹਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਯੁੱਠੀਅਨ ਦਾਇਆ।

ਸਾਰੀ ਗਾਂਗੀ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਖੇਤ - ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਪੱਲੇ ਬਹੁਤੇ ਹੀ
 ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਐੱਸ. ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿਸ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਕਰਕੇ
 ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ।
 ਇਸ ਯੁੱਠੀਅਨ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸਮੁੱਚੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਾਪਣੀ ਕਾਮਿਆਂ
 ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਮਾਪਣੀਆਂ ਯੁੱਠੀਅਨਾਂ ਗਾਂਗੀ ਮਾਪਣੇ ਨਿੱਕੀ ਵਸੀਲਿਆਂ
 ਗਾਂਗੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਜਾਹਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ
 ਟਾਹਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵ ਯੁੱਠੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ। ਸਾਰੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ
 ਜਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਪਣੀ ਜਾਣ ਪੁਛਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੇ ਟਾਹਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ
 ਕਰਦੇ ਹਨ ਯੁੱਠੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਏ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਾਰੀ
 ਸਾਰੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਣਗੀ।

“ਉੱਲੇ” ਦੂਰ ਦੇ ਮਾਰਚ - ਅਪਰੈਲ ਮੰਚ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਾਰਚ ਤੇ
 ਦੇ ਸੇਖ ‘ਅਲੋਚਨਾ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ’ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ‘ਉੱਲੇ - ਬੰਨ੍ਹੇ ਦੀਆਂ’ ਵਿਚ ਤੋਂ ਵੱਡੇ
 ਡਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਪੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਲੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਦਾ
 ਕਿ ਗੁਰੂਮੇਲ ਨੇ ਮਾਪਣੇ ਕਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਭੱਧਣ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ
 ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਲੇ ਤੱਲੇ ਉੱਲੇ ਤੇ ‘ਡਾ: ਸਾਹਿਬ’ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੀ
 ਗੁਰੂਮੇਲ ਬਾਰੀ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ? ਕੀ ਉਹ ਬਾਰੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਰਗਾ
 ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ? ਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਲੇ ਤੇ ਇਹੋ ਤੁਲੇਖਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
 ਇੱਕ ਜਾਪਿਆ ਨਿੱਕੇ ਉੱਲੇ ਵੇਈ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ‘ਮਹਾਤਮਾ’ ਉੱਲੇ ਜਿਹੜੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਗੱਲਾਂ
 ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਗੱਲ ਬਹੁਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮਾਪਣੇ ਮੇਰ ਦੇ ‘ਮਹਾਤਮਾ’
 ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ‘ਉਕਰੀਬਨ’ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੇਖ ਤੇ ਇਹੋ ਪੁਛਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਸ
 ਕਰ ਅੰਤ ਤੇ ਜਿਥੇ ਜਿੱਥਿਆ ਹੈ “ਡਾ: ਸਾਹਿਬ” ਦਾ ਇਹੋ ਪੁਛਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਸ
 ਵਧ ਹੈ “ਗਏ”। ਇਚਾਰੇ ਡਾ: ਸਾਹਿਬ।

ਮੀਕੀਦਗੀ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਗੱਲ ਵੱਲੋਂ ਦੂਰ ਵਿਚ ਲੇਖ ਛਾਪਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੇਲ ਵੱਲੋਂ
 ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੇਲ ਨਾ ਸਕੇ, ਹੀ ਗੁਰਮੇਲ ਖੁਦ ਇਹੋ ਨਹੀਂ
 ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ, ਉਹਦੀਆਂ ਕੁਮੰਜੀਆਂ ਤੇ ਉਗਲੀ ਰੱਖਦਾ, ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਿ
 ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਲੈਣੇ। ਮੇ ਲੇਖ ਸਿਖਣ ਤੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵੱਧੀ ਹੋ
 ਸੀ ਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲ ਵੱਧੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।
 ਹੀ ਜਾਂ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇ ਇਹ ਲੇਖ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ
 ਸਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਟਰੱਕ ਵੱਲੋਂ ਮੈਂ ਇਹੋ ਵੱਡੇ ਲਿਖਣਾ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ
 ਤੱਕ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਵਧੀ ਕਮੰਜੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਸਭ
 ਨਹੀਂ ਕੇਵਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੁੰਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ ਨਾਲ
 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਅਭਵਸਾਦਾ ਤੇ ਕਈ ਸਨਕਰਨਾਵਾਦ ਵੱਲੋਂ ਭੁਕਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਗੁਰਮੇਲ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਲੇਖ ਸਿਰਫ਼ ਆਮ
 ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਅਹਿਸ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਕੋਤ ਕਿੱਧ ਕੇਧੋਂ ਜਾਂ
 ਅਤਰ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
 ਵੱਡੇ ਤੇ ਜਿਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੇਲ ਖਾਰੇ ਕੇ
 ਖੁੰਡੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਮੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕੋਰਿਆ ਜਾਣੇ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਕਾਣੜ ਮਹਿਸੂਸ
 ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੱਲ (ਵੱਡੇ ਦੂਰ) ਦੇ ਤਰਕੀਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੁਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਥੀ. ਸੀ. ਦੇ 'ਸਥਾਪਤ' ਲੇਖਕ ਗੁਰਮੇਲ
 ਹੋਇਰ ਵਧੀ ਆਇ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੱਡੇ ਦੂਰ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਕੁਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਦੋਂ
 ਇਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡੇ ਦੂਰ ਵਿਚਾਗਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਪੜ੍ਹ ਦੇ ਖਾਣਕੂਰ ਵੀ ਇਹ "ਹੀ" ਪਰਕਾ
 ਹੋਵਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਟੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ
 ਸਮੇਤ ਮਾਣ ਵੱਲੋਂ 'ਵੱਡੇ ਦੂਰ' ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਿਛੋਂ 'ਵੱਡੇ ਦੂਰ'
 ਦੀ ਪਾਸਿਸੀ ਵਿਚ ਇਹ ਉਥੇਲੀ ਵਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਖਿਕ
 ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਰਲਿਖਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਆਪਣੇ 'ਵੱਡੇ ਪਨ'
 ਦੇ ਅਵਸੇਂ ਵਿਚ ਅਣਫੋਪੀ ਰਚਨਾ (ਵੱਡੇ ਦੂਰ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਜੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ 'ਵੱਡੇ ਦੂਰ' ਨੇ
 ਆਹ ਸਥਾਨਕ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਾਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੂੰ ਵੈਨੇਡੀਅਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖ
 ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖਕ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚਿਆਂ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ
 ਤੋਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੀ
 ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕੇਵਲ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਹਿਤਕ ਸਾਹਿਤ ਤੇ
 ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਰਚਿਆਂ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕਣ ਵਰਗੇ
 ਵੱਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵੱਡੇ ਦੂਰ ਖਾਸ ਕਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੋਤਾ ਨਹੀਂ ਦੰਦਾ। ਖੁਦ ਪਰਚੇ ਅਖਬਾਰਾਂ
 ਵੱਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਹਰਤਾਂ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
 ਦੀ ਕੋਠ ਹੈ, ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਣ
 ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵੱਧੀ ਸਹੀ ਕਾਲ ਨਾਲ ਕੋਠੇ ਗਏ ਸਾਹਿਤ ਕਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ
 ਨਾ ਸਕੇ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਠੀ ਨਾ ਸਕੇ। ਵੱਧੀ ਸਾਰਥਕ ਗੱਲ ਕੀਤੀ
 ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸੰਕੀਰਣੀ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਸੀ ਤੇ ਆਸ ਸੀ ਕਿ
 ਸਾਇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਬ ਖਹਿਸ ਦਾ ਮੁੱਠ ਕੱਢੇਗਾ। ਇਸੇ ਵਰਗੇ ਗੁਰਮੇਲ ਹੋਰਾਂ ਦਾ
 ਟਰੱਕ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਲਾਈ ਹੋਵੇ ਗੱਲ ਖਾਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰੇ ਪਰ ਜਿਕ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵਰਤਮਾਨ ਦੀ ਵੱਧ ਦੇ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧੀ ਵਧੀਆ ਆਸ
 ਨਹੀਂ ਖੱਬਰੀ।

- ਆਪ

ਵੱਡੇ ਦੂਰ
 P.O. BOX 67681 STN. "O"
 VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

ਸ੍ਰੀ ਆਨ ਜੀ
 * ਮੈਂ ਕੇ ਡਾਕਰ ਤੇਜ਼ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਿਰਧਾ
 ਵਰਕੇ ਹੋਰ ਸਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ ਇਕ ਸਾਲ
 ਲਈ ਵੱਡੇ ਦੂਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਉ।
 * ਮੈਂ ਕੇ ਡਾਕਰ ਤੇਜ਼ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਿਰਧਾ
 ਵਰਕੇ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਚਾਹਰ ਕੇਰੇ
 ਸਨੇਹੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਵੱਡੇ ਦੂਰ
 ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਉ।

ਜੇਹੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਤਾ ਬਦਲੇ

ਵਿਰਧਾ ਵਰਕੇ ਆਪਣਾ:

- i) ਲਵਾਂ ਪਤਾ
- ii) ਚਿੱਠ ਡੀਥਰ
- iii) ਪੋਸਟਲ ਕੋਡ ਡੀਥਰ
- iv) ਖੋਲੀਫੋਨ ਡੀਥਰ

ਸਾਨੂੰ ਤੇਜ਼!

ਮਿੱਠੀ ਕਹਾਣੀਆਂ:

ਰਸਮ

ਰਵਾਜੀਤ ਕੋਮਲ / ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਸੰਤ ਦੇ ਵੇ ਕਾਠਾ ਆਠਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੇਗ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸੁਣੇ 'ਚ' ਮਧੇਸਣ, ਤੇ ਚੋਲਣੀ ਕੁਝ ਵੀ ਵੀਆਂ ਦੇ ਖੱਬੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਵੀਤੇ ਅਨਾਕ ਨੂੰ ਖਾਣਾ, ਦੀ ਡਾਢੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਵੀਆਂ ਦੀ ਇਹੀ ਵੇਚਣੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਾਸ ਮਹੇੜ ਸਿਆ ਸੀ। ਆਖਰ ਇਹ ਇਕੱਠੀ ਇਚਾਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਿਹਨ (ਚ ਨਰਮ ਸਿਆ ਵਿ ਵਿਉ ਨਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਫੁਟਕਾਰ ਯਾਦੀ। ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਵਰਕੇ ਉਹ ਕਾਠੇ ਵਲ ਵਧੀਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਸਹਿਮ, ਫਾਟਾਫਾਟਾ ਇਕ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਠੇ ਦੀ ਰਹਾਉਣੀ ਤੋਂ ਕਾਠੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਹਿਮ ਤੇ ਠਿਗ ਗੱਲੇ ਵਿਚ ਵਰਲ ਦਿੱਤਾ।

ਦੇ ਲਲਕਾਰੇ ਹੇਠ ਵੀਤੀਆਂ ਦਾ ਭੁੱਲ ਕਾਠੇ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚਿਰ ਕਾਠੇ ਦੀ ਖਲਾਸੀ ਨਾ ਵੀਤੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪੱਖੇ ਉਤਾਰੀ ਨਾ ਮਾਰ ਗਿਆ। ੦੦੦

ਲੋਕ ਸੇਵਾ / ਸੁਪਰੰਤ ਉਦਲ / ਵੈਲਕੁਣ

ਮੀ। ਇਸ ਨਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਈ ਕੁਝ ਵਰਨਾ ਕਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕੁਝ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਰਨ ਨਈ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਯਾਸ ਯਾਸ ਈਦੇ ਉਠਾਏ।

" ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਝ ਘਰ ਖੜਾ ਚਿਉ " ਇਹ ਕਹੇ ਸੁਖਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਵਰਨ ਨਈ ਆਪਣੀ ਹਏਲੀ ਚੰਗੀ ਯੇ। ਉਝ ਵੀ ਸੁਚਿੰਦਰ C ਸੁਪਰੰਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਕੜਕੀ) ਦਾ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਹੱਦਲ ਵਿਚ ਵਰਾਗੇ। ਇੱਕੋ ਇਕ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਯੇ। ਸੁਪਰੰਤ ਹੁਰਾਂ ਸਿਰ ਮਾਰਦਿਆਂ ਜੁਆਲ ਦਿੱਤਾ।

" ਹਸਪਤਾਲ ਖੁਲਾ ਚਿਉ " ਇਹ ਹੋ ਕਹੇ ਨੇ ਅਠਲਾ ਸੁਖਾਮ ਦਿੱਤਾ।

" ਯਾ, ਮੈਂਦੇ ਚਮਾਰਲੀ ਨੇ ਕਾਈਨ ਕੰਡੀ ਕੁੱਠੀ ਰਿਹਾ ਵਰਨ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਕੋਈ ਕੋਝ ਨਹੀਂ। ਘਰ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਿਸਾਰ ਕੋਝੇ ਕਹਿਰੇ ਡਾਕਟਰ ਆ ਇਕੱਠੇ ਵਰ ਸੱਚਾ।

" ਕੁੱਠੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਕਾਠਰ ਖੁਲਾ ਚਿਉ " ਤੀਜਾ ਕੁਝ ਕੋਚ ਕੇ ਕੋਝਿਆ।

" ਸੁਪਰੰਤ ਹੁਰਾਂ ਯਲ ਕੁ ਮੱਚੇ ਉਧਰ ਉਗਲਾਂ ਰੱਖ ਕੋਝਿਆ। ਫੇਰ ਹਾਮੀ ਤਹਿਲਾਂ ਵਿਹਾ " ਇਹ ਈਰ ਆ। " ਇਹ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਕਾਠੇ ਨੂੰ C ਜਿਹਨਾ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਕੋਝਦੀ ਇਚ ਸੀ) ਖੱਫੈਸਰ ਲਗਦਾਂ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਰਨ ਨਈ ਵਿਚਾਰ ਵਰਨ ਲੱਗੇ। ੦੦੦

ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਹ ਸਮਾਂ / ਜਗਦੇਵ ਜਨਾਣਾ/ਫੋਰਟ ਵੈਲਕੁਣ

ਤੇਠੇ ਵਰਗੀ ਅਠਲਾ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਸੀ। ਯਹ ਇਹ ਵੀ ਕੁਸਰੀ ਵੇਰ ਉਹੀ ਅਠਲਾ ਫੋਰ ਤਰਪੁਰ ਸੀ, ਤੇਠੇ ਇਹ ਦਿਨਿਸ ਵਰਨੀ ਜੀ ਪੈਣੀ ਯੇ ਵਰਨਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਈਯੇ ਘੱਠੇ ਯਹ ਕੁਸਰੀ ਪਿਰ ਅਠਲਾ ਪੂਰਨ ਨਾਂ ਤੇ ਅਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਨ ਦਾ ਫੈਦਿਆਂ ਨਾਲ ਫੱਟਾ ਚੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵੜਦਾ ਵੇਖ ਪਤਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਠੇ ਸੰਕੋਪਨ ਹੋਈ " ਤੁਸੀਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਕੁਝ ਘਰ ਵੜਦਾ ਵੇਖ ਪਤਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਠੇ ਕਾਂਝੀਆਂ। " ਯਹ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਗਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਝੇ ਕਾਰ ਸਾਬਤ ਯੇ ਸਕਦਾ। ਚੋਕਾਨਾ ਇਹੀ ਵਹਾ ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਝੇ ਕਾਰ ਯਹ ਅੱਚ ਤਾਂ ਘੋਗਾਂ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਮੱਚੇ ਮੱਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਖੱਬੇ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਪੂਰੀ ਜਿੰਦ ਤੇ ਅੱਚੇ ਹੋਏ ਸਨ ਯਹ ਉਹ ਵੀ ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਵਲ।

ਜਦ ਘਰ ਖੁਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸੁਆਗਤ ਵਰਦਾ ਸੀ ਆਪਣੇ ਦਾ ਖਾਲੀ ਖੋਗ ਤੇ ਕੀ ਆਇਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕੋਝਿਆਂ ਦੀ ਚੱਟਣੀ ਵੇ ਵਾਲ ਖਾਲੀ ਕੁੱਠਾ। ਆਹ! ਕਿੱਠੇ ਕਿੱਠੇ ਵਰਦਨਾ ਹੋਏ ਸਨ ਉਸ ਪਹਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਕੁੱਝੇ ਦਿੱਤੇ ਦੀ ਕੁੱਝ ਵਿੱਕੀ ਮਾਰੂ ਨੂੰ ਨਿਬੜਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਤੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਵੱਟ ਸਕਦੇ। ੦੦੦

ਬਿਗੀਨ ਤੇ ਇਕ ਖੱਤ

(ਇਕ ਵੇਸਤ ਤੇ 'ਵੱਡੇ ਦੂ' ਦੇ ਪਾਠ ਨੇ ਅੱਜ ਵੱਡੇ ਕੋਈ ਕਈ ਬਿਗੀਨ ਗਏ ਹਨ, ਵੱਡੇ ਅਸੀਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਗਲਤ ਥਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੁੱਛੀ ਸੀ। ਇਸ ਖੱਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਉਥੇ ਭਾਰਤੀ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਜਾਨਣਾ ਯਾਦਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਗੀਨ ਨਾਂ ਹੋਰ ਅਰਥ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀਮ ਵਰਤ ਗਏ ਖੇਡਾਂ ਥਾਂ ਵਿਸੇ ਪਾਠਕ ਤੂੰ ਜਿਆਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਛਾਪ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਾਂਗੇ - ਸੰਪਾਦਕ)

ਬਹੁਤ ਉਦਮ ਵਰਤੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਿਖਤਾਂ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਸਮਝ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਰਤੀਆਂ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀ ਨਸਲੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਥਾਂ ਵਧਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੰਗੀ ਹੰਗੀ ਸੀ ਵਿਉਂਤਿ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਥੇ ਨਸਲੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਸਨਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸਕਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗੈਰਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀ ਗਲਤ ਜਾਨਣ ਥਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ। ਵੀਰ, ਸਾਡੇ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਉਥੇ ਵਿਤਕਰੀਆਂ ਜਿਆਦਾ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਸੰਬੰਧਾਂ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰ, ਤਾਂ ਵਿਤਕਰੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਲਿਖਣੀਆਂ ਮੁਸਕਰ ਹਨ। ਇਹ ਸੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਲਿਖਾਂਗਾ। ਸਤ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਖੇਡ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਿਸੇ ਨਾ ਵਿਸੇ ਵੱਧਣੀ, ਖੇਡਦਾਰ ਨਾਂ AUTHORITY ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਵੀ ਆਲਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇਗੇ। ਜਿੰਨਾ ਜਿਹੇ ਆਲਮ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਉਹ ਬਿਗੀਨ ਰਹਿ ਸਕਦੇਗੇ। ਜੇਦੇ ਆਲਮ ਵੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇਗੇ। ਵੀਮ ਕਾਹ ਵੀ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਆਲਮ ਦਾ ਵਰਤਨਗੇ ਜਿਸਦੀ ਮਰਜ਼ੀਅਤ ਬਣਵੇ ਉਹ ਆਏ ਹਨ। ਜੇਕੋ ਵਿਧੀ ਉਹ ਵੀਮ ਨਹੀਂ ਵਰ ਸਕਦੇ, ਆਲਮ ਨੇ ਵੇਵੇਗਾ ਉਹ ਜੀ ਖੈਣਾ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਵਰਕੇ ਗੁਣਾਮੀ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਹੈ। ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸਹਿਮ ਬਹੁਤ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾ ਸਹਿਮ ਤਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਵੱਧ ਉੱਚਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮ ਖੇਡਾਂ ਵੀ ਨਹਾਜ਼ ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਵੇਦੀ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਵਿਧੀਓ ਉਚਗਾਰ ਜਿਸ ਸਬੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਜਾਣ ਵੇ। ਇਸੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਣਾਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਗ ਆਦਮੀ ਵੀ ਹੋਣ ਥੀਤੀ ਸਿਖੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਾਇਣ ਸਿਖੀਆਂ ਹੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ। ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ ਆਦਮੀ ਆਲਮਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮੁਕਰੀਅਤ ਤੇ ਵੱਧ ਆਪਣੀ ਵੇਦੀ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਅਗਾਂਹ ਰੱਖਣ ਵੀ ਜੁਅਰਤ ਹੋਵੇ ਵੀ ਤਾਂ ਇਥੇ ਗੋਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਮੁਸਕਰਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਲਮ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਪਾਸਮੀ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਨੂੰ ਗਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਉਹ ਚਾਹੇ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚਾ ਹੈ ਜੇ ਹਰ ਵੀਮ ਵਰਨ ਵਾਸੇ ਤੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੁਸਕਰਤ ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ। ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਵਜਾ ਕਾਰਨ ਖੇਡ ਵੱਡਾ ਖਾ ਪੀ, ਪਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਵੇਦੀ ਖਾਸ ਬੱਚੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮਰਾਨ ਇੰਨੇ ਸਹਿੰਗੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਬਕੁਰ ਛੋਟੇ 2 ਵਸਰੇ ਵਿਚ 6/7 ਆਦਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਖੇਡ ਤਾਂ ਏਸ ਵਦੀ ਵਰਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੇਦੀ ਆਖਦੇ ਹਨ - ਇਸ ਕਾਲੇ ਤਾਂ ਵਿੱਤੀਆਂ ਵੇਰੋ ਸੀ। ਵੇਦੀ ਆਖਦਾ ਹੈ - ਅੱਜ ਮੈਨਾ ਵੀਮ ਉਥੇ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਲੇ ਦੁਗਣਾ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਵੇਦੀ ਆਖਦਾ - ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵਿੱਤੀਆਂ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਵੀਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਸੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵੀ ਖਬਰੀਆਂ ਕਰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਆਖਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬਿਗੀਨ ਦੇ ਸਾਥ ਰਹਿ ਗਿਆ ਆਪਣੀ 12 ਸਾਲ ਉਮਰ ਘਟਾ ਗਿਆ। ਮਤਲਬ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਅਨੇਕੇ ਭਾਵਾਂ, ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡੀਆ ਖੇਡ ਕੇ ਖੇਡ ਆਪਣੀ ਵਿਚ ਵਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਖੇਡ ਬਹੁਤ ਭੀੜੀਆਂ, ਰੀੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਗਾਏ ਵੇਵੇ ਬਹੁਤੇ ਮੁਸਕਰਾਂ ਨਾਂ ਹੋ ਜਾਣ। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਇੰਨਾ ਘਟੀਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਤੋਂ ਮੁਤਲਬ - ਹਮੀ ਸਕਦੀ ਵਿਤਕਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਜੈਕਰ ਪੰਜ ਖੋਤ ਖੈਵੇ ਵਿੱਤਕਰੀ ਹੋਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਮਤਲਬ ਖੇਡ ਵੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਹੋਣ ਮੁਸਕਰਨ 15 ਨਾਂ 17 ਰੁਪਏ ਬਿਗੀਨੀ ਹੈ ਜੇਕੋ ਵਿੱਤੀਆਂ ਤੋਂ 20 ਰੁਪਏ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਸਕਦੀ 20 ਤੋਂ 30 ਰੁਪਏ (ਬਿਗੀਨੀ) ਵਿਸੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਖਾਣਾ ਸਿਰਫ ਮੁਰੀਆਂ ਦਾਗਾਂ ਹੀ ਹਨ ਨਾਂ ਸਕਦੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦ ਤੱਥੇ ਜੇਕੋ ਵਦੀਆਂ ਵਦੀਆਂ ਸਾਡਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹੋਵੇ, ਸਟੇਗਾਂ ਵਿਚ ਸਕਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡੇ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਗਾਂਡੀ 'ਚ ਪਕਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਰਜ ਖੈਵੇ ਹਨ। ਵੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿੱਤੀਆਂ ਗਿਆਂ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵੀਆਂ ਮੁਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰਵਾਏ। ਗਾਏ ਵੱਡੇ ਪੰਜਾ ਖੇਡ ਸਕਦੇ, ਵੇਰੀ ਵੀਮ ਨੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਸਕਤੋ ਹੋਣ ਤੇ ਮਰਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨਾਂ ਪੁਗਾਏ ਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਦੀ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀਮ ਜਿਹੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬੰਸ ਉਹ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਨਾਂ ਨਾ ਆਇਆ। ਮਤਲਬ ਜਿਹੜਾ 8/10 ਘੰਟੇ ਆਲਮ ਦੇ ਅੰਤਰ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਗਤ ਤੱਕ ਵੀਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਸਨੂੰ ਵੇਦੀ ਬੱਚੇਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਆਲਮ ਨੂੰ ਖੋਰ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਵੀਮ ਆਲਮ ਤੋਂ ਵੇਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਦੀ ਵਾਹੀ ਉਥੇ ਆਲਮ ਦਾ ਵੁਸਰ ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਵੀਮ ਕਰਦਾ ਉਸਨੂੰ ਫੜਾ ਵਿੱਚਾ ਹੈ ਨਾਂ ਵੁਗਾਈ ਕਰ ਵਿੱਚਾ ਹੈ। ਵੇਰ ਬੱਚੇਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵੇਦੀ ਉੱਧ ਨਹੀਂ ਬੰਸ ਵਿਕਿਤ ਤੁਹਾ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਖੇਡੇ। ਇਕ ਤੁਹਾਂ ਜਿਹੜਾ

8 ਕੇਵਲ ਫੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਕੀ
ਨਾਂ ਇੰਡੀਆਨ ਫੋਕ ਕੋਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੰਮ
ਬਹੁਤ ਸਮਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜੇ ਦੇਣ
ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਵਾਸਤੇ ਪਾਉਣ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਦੂਜਾ
ਠੇਕੇ ਵੇਚੀ ਚਾਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
ਹਰ ਪੱਖ ਤੇ ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆ
ਸਫ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੋਕ ਵੀ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਵਧਾਰ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਠਾ ਅਤੇ
ਫੋਕ ਦੀਆਂ ਕੁਠੀਆਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ 'ਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਥੇ
ਬਹੁਤ ਜੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਤਰੀਕਾ ਸੁਫਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
PROSTITUTION ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਸਰ ਜੀ ਇਥੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਠੀਆਂ
ਹੋਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਤ
ਉੱਚੇ ਸਾਇਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਬਹੁਤ
ਜੀ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਹਵਾਸ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੋਣਾ। ਮੁੜਕੇ ਕਿ
ਗੁਲਾਮੀ ਤਰੀਕਾ ਸਿਸਟਮ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ
ਵਿਖੇ ਸਰਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਥੇ ਤੱਕ ਵੀ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਸਧਾਰਨ ਅਰਬੀ ਫੋਕ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ
ਜਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜੇ ਦੇ ਕੇ ਜਾਣੀਆਂ ਚਿਠਾਵਾਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਅੱਗੇ ਨਾਲ ਪੰਜੇ ਸਾਲ ਜਾਂ ਘੱਟ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਗੀ ਅਤੇ
ਓਠੇ ਬਗੈਰ ਛੱਡ ਤੇ ਜਾਏਗੀ ਉਸ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
ਮਾਲਕ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕੁਝੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜੇਹੀ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤਰਾਲ ਨੂੰ ਗਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਬੁਝਾਨਾ ਨਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਮ ਹਲਕੇ
ਪੁਰਜੇ ਫੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੋਕ ਗੱਤ ਗੱਤ
ਦੇ ਮਥੇ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲ ਦਿਸ਼ਾ
ਕਰਕੇ ਛੁੱਟੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜੇ ਜਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਜੀ ਕੋੜੀ ਗਲਤ ਹੈ ਗਾਏ
ਉਹ ਵੱਡੇ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਕੱਠੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ
ਉੱਚੇ ਦੀ ਸੁਆਹਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸਕਲਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹੋਣੀਆਂ
ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੋਈ
ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਟਾਇਮ (ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਟਾਇਮ) ਨਹੀਂ ਉਹ 24 ਘੰਟੇ ਜੀ ਚਿਠੀ ਤੇ
ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਹੜੀ ਸਮਾਂ ਬਹਿਰੀਨ ਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੋਰੀ ਕੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ
ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਈ ਖੁਲ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ
ਜਾਂ - ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਖੰਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਫਾਰਮਾਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਵਰਗ ਹਨ। ਨਾ ਕੋਈ ਉਦਰ ਟਾਇਮ ਨਾ ਕੋਈ ਤਨਖਾਹ। ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
ਕੋਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਖੋਬਰ ਨਾਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੋਰੀ ਰਿਸਾਬ
ਕਿਤਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।

ਫੋਕ ਕੋਰੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਸਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਭੇਜਣ
ਦੇ ਵੇਲੇ ਹਨ। ਰਿਸਾਬ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਰਗਾਂ ਘੱਟ ਨਾ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ।
ਜਿਥੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਠੀਕ ਰਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ
ਕਿਉਂਕਿ ਕੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਲਕ ਰਿਸਾਬ ਦੇਣਗੇ? ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਜੀ ਪਾਸਪੋਰਟ
ਜੇ ਕੋਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸਿਰਫ ਆਦਮੀ ਉੱਚੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ
ਮੁਲਕ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ
ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਿਤ ਹੀ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬਿਲਾ
ਰਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕੋਰੀ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਜਾਂ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੰਜੇ ਕਰ
ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਲਕ ਕੁੱਟ ਮਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਰੀ ਤੋਂ ਹਰ ਟਾਇਮ
ਆਦਮੀ ਮੂੰਹ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਫੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਦੇ ਕੋਰੀ ਫੋਕਾਂ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ
ਜਾਂ ਕੋਰੀ ਇਥੇ ਇਥੇ ਕੋਰੀ ਫੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਸਮੇਂ ਬਜਾਏ ਇਥੇ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ
ਉੱਚਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੋਕ ਕੋਰੀ ਫੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਫਰਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਸਿਕਾਰ
ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਟਾਂ ਤੇ ਖੋਰਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਬਜਾਏ ਜਾਂਦਿਆਂ
ਉੱਚੇ ਖੋਰ ਦੇਣਾ, ਪਾਣੀ ਸੋਟ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਇੱਟ ਪੱਖਰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਆਦਿ ਬਹੁਤ
ਵਾਗੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਫੋਕਾਂ 'ਚ ਗੁਲਾਮੀ ਤਰੀਕਾ ਕੋਰੀ ਉੱਚੇ ਤੇ ਗਿਲਾ
ਜੀ ਕਿ ਅਗਰ ਅਰਬੀ ਫੋਕ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਖੰਦੇ ਨੂੰ ਨਿੱਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਹਨ
ਤਾਂ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ ਦੁਰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਥੇ ਹੈ ਠੇਕੇਦਾਰੀ - ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਖੰਦੇ
ਜਾਂ ਕੋਠੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੁੱਛੇ (ਉੱਚੇ ਜਾਂ ਛੋਟੇ) ਵਰਗ ਦਾ ਫੋਕਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਤਾਂ
ਛੋਟੇ ਖੋਰ ਸਮਝੀ ਵੇਖਦੇ ਸਾਡੇ ਫੋਕਾਂ ਵੱਲ ਤੇ ਉੱਚੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਖੰਦੇ ਵੱਲੋਂ
ਇਹ ਫੋਕ ਸਮਝੀ ਵੇਖਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਖੰਦੇ ਹਨ।
ਫੋਕ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪੰਜੇ ਦੇ ਕੇ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਛੋਟੇ
ਜੇ ਮਨ 'ਚ ਸਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਸਾਡੇ ਫੋਕਾਂ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਵਾਰਨ ਉਸ
ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇੰਡੀਆ ਉਧਾਰ ਕੇ ਪੰਜੇ ਸਿੱਧੇ ਨਹੀਂ ਖੰਦੇ। ਜੇ ਮਾਲਕ ਸਾਹਮਣੇ

ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾੜਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ 9.
 ਮੁੜਾਬਰ (ਮੀਗਰੀਮੈਂਟ) ਸੁਰਤਾਂ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦਸਖਤ
 ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ
 ਹਨ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤਾਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦਾ
 ਮਨੁੱਖ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰ
 ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ।
 ਮੀਗਰੀਮੈਂਟ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਹਿਲੇ ਮਾੜਾ ਦਾ
 ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ
 ਵੱਲ ਪਹਿਲੇ ਮਾੜਾ ਦਾ NO OBJECTION CERTIFICATE ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ
 ਮੁੜਾਬਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੇਤਰ ਉਪਾਏ ਹਨ।
 ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਇਰ ਪਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਇਥੇ ਮੁੜਾਬਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਤਾਂ
 ਇਥੇ ਸੁਰਾਹਗ, ਸੇਵਾਮ ਕਾਂ ਕੋਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਾ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰੀ ਕਰ
 ਸਕਦਾ ਅਗਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ
 ਤਿਕਟੇਟੇਸ਼ਿਪ ਗਰ (ਚ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ਬਾਰੇ ਇਥੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂ ਆਖਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੀ
 ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਫੈਸਲੇ ਅਸੀਂ
 ਇਥੇ ਦੀ ਮੁੜਾਬਰ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਸਾਡੀ ਫੈਸਲੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੋਂ
 ਤਿਕਟੇਟੇਸ਼ਿਪ ਕੀਤੀ ਮਾੜਾ ਮਾੜਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਤਿਕਟੇਟੇਸ਼ਿਪ ਤੋਂ
 ਮੰਗੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾਇਮ ਕੀਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ
 ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਝੌਤਾਂ ਸਮਝੌਤਾਂ ਕਾਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਨਖਾਹਾਂ (ਚ) ਤੋਂ ਹੋਰ
 ਕੋਈ ਕੋਈ ਕਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੀ
 ਕਿਤਨੀ ਵੀ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੀ
 ਚ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

• ਫਿਰਮਾਨ ਪੁਸਤਕ 'ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੀ ਨੁਹਾ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਹੁਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤਿਤਾ ਦੇ ਮਾਲਕ:
 ਵਧੀ, ਨਾਟਕਕਾਰ ਤੇ ਫਿਰਮਾਨ-ਲੇਖਕ ਅਜਮੇਰ ਚੋੜੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ
 ਮੁਰਤੀ 15 ਰੁਪਏ; ਫੋਨ: 438-7793; ਜੂਨ 1979

ਕਿੰਗਸਗੇਟ ਇਨਸੂਰੈਂਸ ਏਜੰਸੀਜ਼

ALL TYPES OF INSURANCE AT COMPETITIVE RATES INCLUDING:
 AUTO, HOME, COMMERCIAL, BUSINESS, TRAVEL, LIFE,
 ACCIDENT and SICKNESS, RRSP.

AUTHORIZED AGENT

FAZAL KHAN
 104 Kingsgate Mall
 370 E. Broadway, Vancouver
 Tel: 872-7827

THE BEST SERVICE
 COSTS NO MORE

INSURANCE

WHEN YOU RENEW IT
 REVIEW IT

DALJIT S. SIDHU
 6679 Main St. (at 51st.)
 Vancouver
 Tel: 324-2311

ਨਾਨਕ ਸਾਇਰ ਇਵ ਕਹਿਮ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸ਼ੈਲਾ / ਜਰਮਨੀ

ਜਦ ਕਈ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਾੜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ
ਮੈਂ ਇਹ ਮਨੋਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਕਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੰਤਰਾਂ, ਕੁਝ ਵਰਗੀਆਂ ਮੰਗਣੀਆਂ
ਮਾਂਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮਨੁੱਖੇ ਹੁਕਮੇ ਮੈਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਕ ਜਾਪੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਦੇ ਮੁੱਤੇ ਸਬਦ ਨਿਕਲੇ, ਕੋਲ
ਬੰਦੇ ਬੁੱਢੀਆਂ ਟੋਲਾ ਇਤੀਆਂ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਨਵ-ਜੰਮੇ ਆਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਦੇ "ਮਾਂ" ਆਖਿਆ ਤਦੋਂ ਮਾਂ
ਦੇ ਹਸਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਜਾ ਇਤੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਮਹੀਨ ਬੁੱਢੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਹਿਲਾ ਸਬਦ ਸੀ ਜਿਸਨੇ
ਮਾਂ ਮਾਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਹ ਵੀ ਮੰਗਾ ਜਾਈ ਹੈ।

ਮੁੱਤੇ ਉਹਨਾ ਮਿੱਠੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੀੜਿਆਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਸੁਣੇ ਸਨ। ਪਰ ਬੜੇ ਵੱਖ ਵੀ ਮਾਂ ਤੇ ਜਿ ਮਾਂ ਆਪਣੀ
ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਵਰੋਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤਾਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਕੰਬਲ ਉੱਚੇ
ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਨਿਵਿਸ਼ਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਇਸ ਭਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ
ਪਾਪੀ ਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਂਮਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਚੱਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੀ ਪਰ ਉਹੋ ਫੁੱਟਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਹ ਨਿਕਲੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਡੇਰੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀਆਂ
ਹਨ। ਉਹ ਇਸਾਈ ਸਬਦ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਆਣ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਵੱਖ ਤੋੜਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਨਿਕਲੇ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਫੁੱਟੇ ਫੁੱਟੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀਆਂ
ਫੋਰਾਂ ਨਾਲ ਡੇਰੀ ਇੰਦੇ ਹਨ, ਰਮਕਾ ਇੰਦੇ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਹਿਣਾਂ ਆਖਿਆ ਸੀ 'ਨਾਨਕ ਸਾਇਰ ਇਵ ਕਹਿਮ' ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਂ, 'ਗਗਨ
ਮੈਂ ਖਾਣ', 'ਮਾਤੀ', 'ਫਲ' ਸਾਹਿਤ ਗਰੀਬ ਤੇ ਗਿਆ ਹੈ? ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਜਿਸਦਾ 'ਨਾਨਕ' ਨੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਇਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਕੀ ਮਾਂ ਉਹ ਬੋਲੀ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪਾਤਾਂ ਨੇ ਨੀਥੀ ਕਰ
ਇੰਦੀ ਹੈ ਜਿ ਮਾਂ ਉਸਦੀ 'ਮੇਰੀ' ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ? ਕੀ ਇਹ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਜਿਨੇ 'ਫਰੀਟ'
ਦੇ ਬੰਦਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ? ਕੀ 'ਫਰੀਟ' ਚੀਤੇ ਜੱਗ ਦੀ ਕਾਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ 'ਜੀ' ਵਿਖ
ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਗਏਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਂਬੋਲੀ ਚਾ ਰਿਤੇ?

ਇਹ ਨੂੰ ਕਿੱਥਾਂ ਦੀ ਹੀ ਬੋਲੀ ਆਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੈਲੀ! ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਪਾਸਾਂ ਦੀ
ਮੁਠਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਮਾਂ ਮੁੱਤੇ ਨਿਕਲੇ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਉਹ ਚਰਮੁੱਕਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ
ਜਿਨੇ ਸਤੀ ਆਪ-ਦੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿ ਮਾਂ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਯਦ ਕੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੁਸਰੇ ਵੱਖੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ
ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮਾਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕੋ ਚੱਕਰ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾਉਰੀ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਫਿਰਮ ਦਾ
ਜਿਹਾ ਕੁੱਝ ਪੰਜਾਬੀ ਇੰਦੇ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਿੱਠੇ ਹਨ।

ਇਹ ਫਿਰ ਵੱਖ ਵਿਚ ਵੈਰਿਆਂ ਵਿਚ ਡੇਰੀ-ਨੰਗੇ ਫਲਾਂ ਫਲੀ ਮੁੱਢਲੇ
ਮਾਕਾ ਦੀ ਜਗਤੀ ਆਪਣੇ ਵੱਖੇ ਨਾਲ ਇੰਗਲਿਸ਼ਤਾਨੀ ਵਿਚ ਗੱਪਾਂ ਮਾਂ ਹੀ ਸੀ। ਸੱਕਲ ਸੁੱਤੇ
ਉਹ ਮੈਂ ਟੋਲੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਹ ਖਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ
ਮੈਂ "ਫੀ" ਮਾਂਗੇ ਵਿਗਨਾ ਸਾਹਿਤ ਆਏਗਾ?" ਆਖ ਪੁਕਾਰਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵੱਚ
ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਮਸਕੇ ਕੋਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜਿ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੁਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇਆਂ
ਗੱਪਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਵੱਖੇ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿਖਾਈ ਗਈ। ਮੈਂ ਜਗਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉੱਤੇ
ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਿਆ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸੁੱਤੇ ਉੱਤੇ ਉੱਤਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮੇਰੇ ਉੱਚ ਆਪ
ਸੁੱਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਵੱਖੇ ਦੇ ਜਿਨੇ ਜਿਨੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਕਰੇ ਗਏ ਤੇ ਸੁੱਤੇ ਸਿਰ ਹੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ
ਮੈਂ "ਫੀ" ਸਿਖਾਇ ਗਿਆ। ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਂਬੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਰਮਕਾ ਉਹੀ ਤੇ ਮਾਂ ਉਸਦਾ ਉਹੀ ਵੱਚ ਮਾਂ ਨੂੰ
ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੁੱਕ ਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਸੱਚ ਗੱਲੇ - ਸਿਰਫੇ ਦੂਰ ਤੇ ਗਏ। ਮੇਰਾ ਮਸਕੇ
ਉਸ ਮਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਜਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਗਿਆ ਜੇ ਸੁੱਤੇ ਕੁੱਝ ਕੇ ਸਾਗੀ ਠਾਠ ਨਾਲ ਪਾਤ ਪਾਤ ਆਈ ਸੀ।

ਕਮਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਉੱਤੇ ਵੱਚ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਯਦ ਹੱਥ ਮੁੱਢਲੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਖਿਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਮਤਾ ਦੀ ਡੇਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ
ਮਹਾਨ ਸਿਖਾਈ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਪਜੇ ਹਨ। ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਤਿਆ ਹੈ।

ਮੁਖਿੱਧ ਸੋਚੀਯ ਪਰ ਸਿਖਾਈ ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਿਰ ਫਿਰ
ਮਹਾਨ ਇਹ ਦਾਇਸਤਾਨੀ (ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਦਾਇਸਤਾਨੀ ਹੀ ਸਨ) ਕਿੱਤਾਰਾ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ
ਨੇ ਪੜ੍ਹਨ ਕਈ ਇਤੀ ਗਿਆ ਸੀ ਮਾਂਬੋਲੀ ਉੱਤੇ ਹੀ ਇਹ ਇਤਾਹਈ ਕੁਝ ਨਾਲ ਫਿਲਾਹ ਕਾ ਗਿਆ
ਮਾਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਕਾਰਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਸ਼ ਮਾਂਬੋਲੀ ਕਿੱਤਾਰਾ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ। ਸੁੱਤੇ ਸੁੱਤੇ
ਸਾਇਰ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਜਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮਾਂਬੋਲੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਿੱਤਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਂ ਤਾਂ ਵੱਚਾਂ ਦੇ ਵੱਚੇ
ਬੀਤੇ ਵੱਚੇ ਸਨ। ਮਹਾਨ ਕਿੱਤਾਰਾ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸੁੱਤੇ ਕੀਤੀ -

"ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਟੋਲੇ ਨੇ ਆਫ (ਮਾਂ-ਬੋਲੀ) ਤੁਸੀਂ ਵਿਚ ਮਾਂ ਕੀਤੀ ਸੀ?"
"ਨਹੀਂ, ਮਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਈਏ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੁਝੀ ਬੋਲਦਾ ਸਾਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਪੁੱਤਰ ਦੁਕਾਈਏ।"
"ਉਹ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਾਝੇ ਦੁੱਖੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਸਿਖਿਆ, ਜਿਸ ਤਾਂ ਜਿ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਮਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼
ਸਿਖਾਉ ਉੱਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਝ ਵੱਚੇ ਵੱਚੇ ਗੱਲੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿੱਤਾਰਾ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ -
"ਤੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਕੰਗੀ ਦੇ ਹੁਸ਼, ਮੇਰਾ ਵੱਚ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦਾ ਮਾਂ ਦੁੱਚਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਤੇ
ਸਕਦਾ। ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਗਿਆ, ਜਿਹੀ ਉਸਦੀ ਆਫ ਮਾਂ ਨੇ ਸਿਖਾਈ ਸੀ।"

12
 ਮਾਨਸ ਖੋ ਉਹ- ਮਿਤਰ ਨਾਂ ਚੁਪੀਲੀਦੀ ਫਰਮਾ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਫੰਸਰ ਇਸ ਫੰਗਰ
 ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਕੇ ਟਰ ਛੱਡੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡਾ ਵਿੱਤਿਕਾਮ ਖੁਰ ਮੰਨ ਕਿਉਂ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਗਰਮਾ ਹਿੰਦ ਹੈ?
 ਉਹ ਮਾਂ ਨਿਕਲੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ 'ਮਾਪਈ' ਕਹਿਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਸਾਡੀ ਪਰਪਤ ਕਰੀ ਚੰਦਮਾ ਸੀ, ਕੀ
 ਮੰਨ ਤੇ ਚੀ ਮਾਈ ਉਸਨੂੰ ਦੁਕਾਰਦੇ ਰਹਿੰਗੇ? ਉਹ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਖ ਨਹੀਂ ਮੰਗੇਗੀ। ਉਸ
 ਸੁਆਈ ਖਣ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਕੁਠ ਫਰ ਦਾ ਦਾ ਦੀ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਖਣਨ।
 ਚਾਨ ਖੋਸਦੇ ਡਿੰਡੇ ਹਨ। ਕਈ ਦਾ ਉਹ ਮਾਣ ਨਾਨ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਫਿਰ ਮਾਪਣਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਫਰ
 ਚੰਦ ਨੂੰ ਉੱਕੀ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਮਾਉਦੀ। ਮੈਂ ਮੰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਮਝਦੇ ਮਾਮਲਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਪਰ
 ਇਸ ਫਿਰ ਮਾਣ ਫਾਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਹੜੀ? ਉ ਮਾਂ-ਘੋੜੀ ਤੋਂ ਫੁਰ ਹੋਏ ਕੋਕੇ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਜੀਰਾਂ ਨੂੰ
 ਮੰਨ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਉਹ ਨਜੀਰਾਂ ਨਿਹੜੀਆਂ ਪਰਮ ਨੂੰ ਸਲਾਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਖੋਕਦੀਆਂ - ਉਹ ਨਜੀਰਾਂ
 ਨਿਹੜੀਆਂ ਹੱਥ ਦੀ ਮਾਪਰ ਸਰੋਧ ਉਤੇ ਚਰੀ ਨਿਮਾਣੀ ਨਾਂਦੀਆਂ ਹਨ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਂ-ਘੋੜੀ ਦੀ
 ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਖੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਮਾਈ ਖੋਕੀ ਦੀ ਸਭਿਮਤਾ ਹਿਤਾਨ ਕੇ ਦਿਸਾਹਿਲਾਂ ਦੀ
 ਤੁਸਾ ਫਿਰ ਨਾ ਮੱਪਜਾਂਗੇ? ਨਾਂ ਮੂੰਹ ਕੁਰਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋ ਖੋਕੀ ਦੀ ਸਰਦ ਫਿਰ ਨਾ ਕੁਰਾਂਗੇ?
 ਨਿਖੇ ਮੰਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੁਸਰੀਆਂ ਪੰਜੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸੀਰਾਂ ਚੰਗ ਠਠ ਮਾਠ ਮੰਨੇ ਫਰ
 ਵੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਮਾਈ ਮੰਨ ਕੀ ਫਿਦੇਸ਼ੀ ਚਾਕਾਫਾਂ ਦਾ ਮਖੋਦਾ ਪੀੜੀ ਕਦਕੋਰੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।
 ਨਿਹੜੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕੁੱਖੋ ਘਾਹ ਮਾਉਦਿਆਂ ਦਿਸਮਾਣ ਤੇ ਨਾਨ ਨਾਨ ਮਾਖੇ ਸੁਨ। ਕੀ ਮਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨਿਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾਵਾਂਗੇ ਨਿਹੜੀਆਂ ਮਾਈ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲ ਚਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਕੋਸਾ ਦੁਪ ਪੀਣ
 ਨਹੀਂ ਨਹੀਆਂ? ਸਾਡੀ ਹੁਣ ਮਾਂ-ਘੋੜੀ ਦੀ ਮਾਪਿਤ ਕੁਪੀ ਕੁਜਰ ਮੇਏ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਪਦੇਗੀ ਤੇ
 ਦੁਨੀਆਂ ਚਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਖ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ -
 ਮਾਈ ਮਾਪਈ ਮਾਂ-ਘੋੜੀ ਦੀ ਦਾਤ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਏ! ,
 ਮਾਈ ਮਾਪਈ ਮਾਂ-ਘੋੜੀ ਦੀ ਦਾਤ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਏ!!

ਬੰਨੇਡਾ ਏ ਕੋਸਫਾਨ ਕਹਾਈਕਾਰ:
 'ਮਮਰਚੀਤ ਚਾਹਲ'
 ਦਾ ਬੰਨੇਡਾ ਫਿਰ ਹਰਿ ਹਰੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨੀਵਨ ਨੂੰ ਚਿਤਰਈਆਂ ਕਹਾਈਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
 " ਚਾਹਲੇ ਮਾਇਮਾ ਮਾਦਮੀ"
 ਮੁੱਲ ਏ ਡਾਲਰ / ਫੋਨ - 892-3085
 ਕਾਂ 437-9014

Meet the man from Sun Life

In Vancouver, Mr. Gill is a good man to know.
 Mo Gill, B. Comm, MBA, CGA, is one of Sun Life of Canada's top professionals.
 Which means he's very good at what he does. And What he does is to provide people with the very best life insurance protection money can buy. Mo Gill's professional services are always at your disposal.
 Call him soon at **682-8441**

MOHINDAR S. GILL, B.COMM., M.B.A., C.G.A

Telephone: Off: 682-8441
 Res: 433-1684

Get your life in shape.

SunLife
 OF CANADA

VANCOUVER ROYAL CENTRE BRANCH
 SUN LIFE ASSURANCE COMPANY OF CANADA
 730 - 1055 W. GEORGIA ST.
 VANCOUVER 5, B.C.

ਅਮਬੀਕਾ ਫੂਡਜ਼

ਵਧੀਆ ਤੇ ਸਸਤੀ ਗਰੋਸਰੀ ਲੈਣ ਲਈ
ਸਾਡੇ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ।

**Largest of it's kind in
North America**

ਦੁਸਰਿਆ ਦੀ ਸੇਲ ਪ੍ਰਾਈਸ
ਸਾਡੀ ਰੈਗੂਲਰ ਪ੍ਰਾਈਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

**British Columbia's
Finest Indian
Grocery Store**

327-0295

5125 VICTORIA
DRIVE VANCOUVER

Try Raja's Famous

**TANDOORIE CHICKEN
MAKKI—DI-ROTTI & SAAG**

AT

Tandori Hut

LICENSED

PHONE: 325-5014

7209 Main St. Vancouver

**FOR YOUR
INSURANCE
NEEDS:**

SUCH AS —

- * AUTO INSURANCE
- * BUSINESS
- * COMMERCIAL
- * HOME OWNERS
- * TRAVEL INSURANCE

BALDEV SANGRA
BUS: (604) 321-4125
RES: (604) 687-7711
PAGER: 7648
RES: 325-5857

Autoplan

ਹਰ ਪਕਾਰ ਦੇ ਬੀਮੇ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰ, ਟ੍ਰੱਕ,
ਮਕਾਨ, ਯੂਟੇ ਕੋਂਪਰ ਆਦਿ ਲਈ ਸਾਡੀਆਂ
ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

W. H. Gallagher Ltd.

5186 VICTORIA DR.
VANCOUVER, B.C. V5P 3V2

If you are looking for

- * Quality
- * Quality
- * Price

* After sale service when
buying your car contact

Kuldip S. Jhand

ਕਿਸੇ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰ ਖ਼ੀਦਣੀ ਜਾਂ
ਟਰੇਡ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖ਼ੀਦਣ
ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਕੁਲਦੀਪ ਝੰਡ
ਨੂੰ ਮਿਲੋ ਜਾਂ ਫ਼ੁਨ ਕਰੋ

Office

521-7731

Res. 524-4137

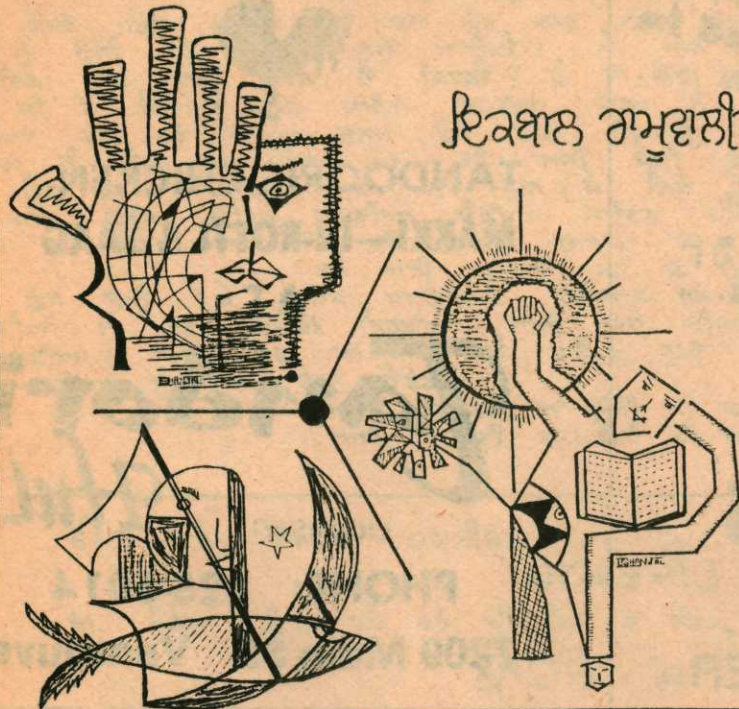

**WESTMINSTER
CHEVROLET-
OLDSMOBILE**

12 th Ave. at Queens Ave
New West Minster

ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗੌਰਵਮਈ ਯੋਜਨਾ
ਕਵਿਤਾ, ਆਲੋਚਨਾ ਤੇ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਦਾ ਵਿਲੱਖਣ ਸੁਮੇਲ

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਵੀਆਂ
ਇਕਬਾਲ ਰਾਮੁਵਾਲੀਆ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਯੰਜਲ, ਸੁਖਿੰਦਰ.
ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਤਿੰਨ ਕਵੇ

ਮੁੱਖ-ਚਿਤਰ, ਇਲੱਸਟਰੇਸ਼ਨਜ਼, ਹੱਥ-ਲਿਖਤ: ਸੁਰਿੰਦਰ ਯੰਜਲ
ਕੀਮਤ: ਤਿੰਨ ਡਾਲਰ, ਅਪਰੈਲ 79
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼
ਥਾਕਸ 67681- ਪੌਸਟਲ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਓ"
ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬੀ.ਸੀ., V5W 3V2

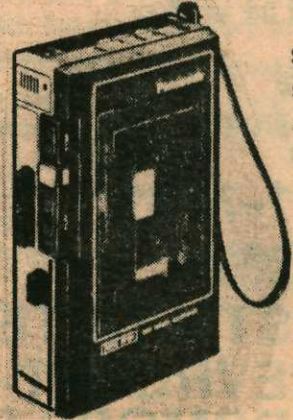
GOYAL IMPORT & EXPORT

ਇਲੈਕਟਰਨਿਕਸ ਦਾ ਸਮਾਨ ਖ਼ੀਦਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਂਗਕਾਂਗ
ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸ਼ੋ ਰੂਮ ਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ
110V ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਵੇਚਦੇ ਹਾਂ! **220V**

Rajinder Goyal

- ALSO
- * SONY, J.V.C.,
- SANYO
- RADIO & CASSETTE
- RECORDER
- * NATIONAL
- PANASONIC
- CASSETTE RECORDER
- * PANASONIC
- CALCULATOR

220V
SPECIAL
SWISS & JAPANESE
AT SURPRISING LOW
TIME PIECES
WATCHES
PRICES
* 110/220V

QUASSAR
Quartz Loud Alarm
WATCH
REG. \$60.00
SALE \$44.00

SONY 4 BAND STEREO CASSETTE RECORDER

PH: 873-8308 or 873-8309

4156 FRASER ST., VANCOUVER, B.C. V5V 4E8

੦੦ ਚੋੜ
 ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ
 ਜਦੋਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ
 ਸੁਰਖੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ
 ਜਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ
 ਅਕਾਸ਼ਵਾਣੀ 'ਤੇ
 ਪਰਾਦੇਸ਼ੀ ਸਮਾਚਾਰ
 ਜੋ ੦੦ ਚੋੜ ਹੀ
 ਡੀਜ਼ਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ
 ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ
 'ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ' ਦੀਆਂ
 ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ
 ਜਾਂ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀਆਂ
 ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ
 ਖਿੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੋੜੀਓ
 ਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ
 ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ
 ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਹੋ ਰਹੀ ਤਰੱਕੀ ਥਾਰੇ।
 ਦਿਹਾ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ
 ਤੁਲਾ ਬਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਹਰ
 ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਤੇ
 ਨਕਸ਼ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ
 ਰਹਾਂਗੇ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ
 ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ
 ਤੇ ਵਿੱਠੇ ਕੁ ਚਿਹਰ ਤੱਕ
 ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਣਡਿੱਠ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹੁਤੁਆਂ ਨੂੰ
 ਜੋ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਤੋੜ ਵਾਂਗ
 ਤੇ ਫਸਲੀ ਖੇਤਰੇ ਖੜਕੇ
 ੦੦ ਘੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ
 ਸਾਡੇ ਵੇਲੇ ਲੈਕੇ
 ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
 ਸਾਡੇ ਹੀ ਸਿਰਾਂ ਤੇ
 ਤੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕੁਝ
 ਚੰਗੀਆਂ ਨਾਂ ਦਿਲੀ ਵਿਚ
 ਸਾਂਝ ਕੇ
 ਗੱਦਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ।
 ਪਰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ
 ਦੇਸ਼ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਹੁਤ ਕੁੱਝ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਜਾਈ ਦੇ
 ਥੰਗੀ ਵਰਿਯਾਂ ਵਿਚ
 ਤੇ ਵਾਕਫ਼ ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੇ
 ਹੁਣ ਤਾਂ ਖੁਸ਼

ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲੀ ਸੀ
 ਜੇ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਅੱਜ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਤੁੱਕਦੀ ਹੈ
 ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਗੁਣਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ਮੈਂ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ
 ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ
 ਮੈਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ
 ਅੱਜ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
 ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਉਹ ਗੱਲ
 ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ
 ਆਪੀ ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ
 ਜੇ ਉਸ ਧਰਤੀ ਵੱਲ ਅੱਜ ਮੈਂ ਪੈਰ ਪੁੱਟਦਾ ਹਾਂ
 ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਮੇਰਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਹਾ ਪਹਿਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ਵਿਉਂਤਿ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਤੇ
 ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਕੋਈ ਲੀਕ ਨਾਗੁ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
 ਵਿਉਂਤਿ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਜੋ ਖੰਭੀ ਵਰਗੀ ਹੈ
 ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
 ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
 ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ
 ਪੋਲੀ ਜਿਹੀ ਤੋਰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵੱਲ
 ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਮੇਰੇ ਜਿਹਨ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਰਾਈ ਤੋਂ ਪਾਰ।
 0 0 0

VICON MEDIC PHARMACY

ਵਾਈਕਾਨ ਫਾਰਮੇਸੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ
 6407 MAIN ST. ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ
 ਤੁਸੀਂ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਂਡਵਿਚ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦ
 ਹੀ ਸਕਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ।
 ਖੁਦ ਆਉ ਤੇ ਅਜ਼ਮਾ ਕੇ ਦੇਖੋ।

TEL: 324-3177

KENNY K. H. NG B.Sc. (PHARM.)
R.P.E.B.C.

PAUL C. Y. FU B.Sc. (PHARM.)
R.P.E.B.C.

6407 MAIN ST.
VANCOUVER, B.C.

ਅਸੀਂ ਡੀਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਹੈ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
 ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀਆਂ
 ਧਾਂਦਲੀਆਂ ਨੂੰ
 ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਛਾਣ ਕੇ
 ਆਪਣੀ ਹੈ
 ਸਮੇਂ ਦੀ ਘੜ।
 0 0 0

ਖੋਰ - ਸੁੱਕ ਦੁੱਕੇ ਬੁਢਿਆਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ !
 ਜੇ ਤੁਹਾ ਜੋਬਨ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨੂੰ ਝੋਰੇ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਨੇ:
 "ਯਾਰੋ! ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਉਮਰ ਤੋਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
 ਥੋੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਖਹਿ ਖਹਿ ਕੇ ਵਗਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ !"

ਨਮਸਕਾਰ

ਇਕਬਾਲ
 ਸਮੁਦਾਈਆ
 (੨੩੬)

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਰਿਹਾਦਾਂ ਦੇ ਤੇਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੰਗਾਲਣ 'ਚ ਉੱਝੇ ਰੇ
 ਜਿੰਨਾਂ ਚੰਟਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਢਿਓਂ ਹਲੂਣਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ:
 'ਤੂੰ ਸਿਰਫ ਤੇਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੁੱਟੇਗੀ
 ਨਾਅਰੇ ਤਾਂ
 ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੁਤਰ ਤੋਂ ਤਿਲਕੇ
 ਲੱਤਾਂ ਤੁੜਵੇਣ ਦੀ ਕਸਰਤ ਹੈ!'

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਛਾਲੇ ਬਣਕੇ ਚਿੱਝੇ
 ਸਾਡੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਨਸ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਝਿੜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਜਦੀਆਂ ਸੀ
 ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਖਮ ਬਣਕੇ ਵਗੇ
 ਅਸੀਂ ਪੁੰਮਣਘੋਰੀਆਂ ਬਣਕੇ
 ਉਸ ਠਾਰ 'ਚ ਜਾ ਉਤਰੇ
 ਜਿਥੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬੰਦ ਸੀ
 ਤੇ ਬੋਰਡਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:
 'ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਨਮਰਦੀ ਦਾ ਇਲਾਜ
 ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ'

ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਇਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੀਆਂ ਫਰੋਲੀਆਂ
 ਤੇ ਬਚਦੇ ਸੱਤਾਂ ਪੰਨਿਆਂ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ:
 "ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਉਮਰ ਤੋਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
 ਤਾਂ ਜੋਬਨ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਖਹਿ ਖਹਿ ਕੇ ਵਗਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ !"

X X X

ਮਨਫੀ ਪਲ

ਹਰੀਪਾਲ / ਫੋਰਟ ਨੈਕਸਨ

ਖਿਦਗਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਤੇ ਗੁਰੂ / ਹਰਕਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (੨੩੬)

ਖਿਦਗਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਤੇ
 ਗੁਰੂ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਸਹਿਕਦੇ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਆਖਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੁਛਦਾ ਹੈ
 ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ।
 ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ
 ਗੁਰੂ ਅਨੰਦਪੁਰ, ਬੱਚੇ, ਮਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗੁਆ ਸਕਦਾ ਹੈ
 ਬੇਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਗੁਆ ਸਕਦਾ।
 ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਮਰਕੱਸੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਸੰਤਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ
 ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ।
 ਗੁਰੂ, ਫੇਰ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਆਖਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੁਛਦਾ ਹੈ
 ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ।
 ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸਿੱਖ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।
 ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ।
 ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੇਦਾਵਾ ਪਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

X X X

ਨਿਰਲੇ ਸਾਂ ਘੱਰੇ
 ਮਨ ਦਾ ਸੈਨ ਲੱਭਣ ਲਈ
 ਪਰ ਮਿਲੀ ਹੈ
 ਖੋ-ਝੈਲੀ ਦੀ ਸੁਗਤ।
 ਕਿਸੇ ਸਲੇਟੀ ਦੀ
 ਚੁਗੀ ਦੀ ਆਸ ਕਰੀ
 ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ
 ਖਣ ਗਏ ਹਾਂ ਚਾਕ।
 ਸੁਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਰਨ
 ਸੁਰ ਪਰਭੂਤ ਨਹੀਂ ਕੀਰੀ
 ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ-
 ਮਾਈਡ ਲੇਸ ਹੋਣ ਦਾ ਚੇਤਾ।
 ਜਦ ਵੀ ਆਪੇ ਵਿਚ
 ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
 ਤਾਂ ਦਸਰਬ ਦੀ ਆਈ ਕਿੱਰੀ
 ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ ਹਿਸਾਬ
 ਕਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ
 ਮਨਫੀ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਝ ਪਲਾਂ ਦਾ।

X X X

ਇਕ ਖੰਡ

ਮੇਰੇ ਵੈਸਤ ਨਿਸ ਦਿਨ ਦਾ
ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਲਕ 'ਚ ਆਇਆਂ ਹਾਂ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਸਰ ਗਿਆ ਹੈ
ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਜਿਹੇ ਗਿਆ ਹੈ
ਉਥੇ ਸੁਖਮਾਲ ਹਨ ਆਪਣੇ ਕੋਰ ਏਥੇ
ਮੈਂ ਨਿਸ ਕਹਿਰੇ ਰਹਿਣਾ ਹਾਂ, ਇਥੇ
ਪਰ ਯਕੀਨਦਾਰ ਨਾਂ ਉਦਰਦਾਇਕ
ਜਾਉਣ ਤੇ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ
ਜਿਹੜੇ ਰਹੀਂ।
ਹੜਤੇ ਲੁ ਆਖੀਰ
ਇਆਗ ਜਿੰਨਾ ਚਾਅ ਹੁੰਦਾ
ਕਿਸੇ ਏਥੇ ਕੁ ਆਪਣੀ
ਮਹਿਬੂਬ ਕਾਲ
ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਿਸੇ ਗੈਰਗਜ਼ਰ ਏਥੇ ਵੀਆਂ
ਦੁਗਲੀਆਂ ਦੇ ਕਾਪੂ ਤੋਲ 'ਚ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਈ ਮੋਟਰ ਦੀ ਚਰਚਾ
ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਖਰੀਦੇ ਪਾਰ ਵੀ
ਵੈਸਤ ! ਮੈਂ ਕੋਝ ਪੁਛੇ
ਇਥੇ ਆਪਣੀ ਕੋਝ ਵੀ ਰਹੀਂ
ਮੇਰੇ ਕੋਝ ਉਠਾ ਦਾ ਹੀ ਹੈ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਠਾ ਹੈ
ਇਥੇ ਮੋਟਰ ਉਠੀ ਕੁ ਸੁਰਹੀ ਪੁ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਵਰਸੀਣੇ ਸਿੰਮਾਉਣੇ ਵਾਲ
ਵੈਸਤ ਵੈਸਤ ਵਾਲ ਆਈਕਲ
ਉਹ ਉਠੀ ਕੀ ਲਿਖਾਂ ?
ਮੇਰੇ ਏਥੇ ਹੀ ਕਾਈ ਹੈ।
ਮੇਰੇ ਏਥੇ ਹੀ ਕਾਈ ਹੈ।
X X X

ਤੇਰੇ ਕਾਂ

ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮੌੜ ਉਤੇ ਕਦੇ ਇੱਕ
ਵੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ
ਉਠੇ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾਂਗੇ
ਉਠਿਆਏ ਦੇ ਕੋਝੇ ਖਾਸਾਰ ਇਕ
ਕੋਝੇ ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨ ਉਤੇ -
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਹੋਵੇਗਾ
ਆਪਣੀ ਮਜਬੂਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ
ਮੈਂ ਵੀ ਚਿਤਰੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ
ਆਪਣੀ ਮਜਬੂਰੀ ਦਾ ਸੁਕਾ
ਮ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇਰੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਮੈਂ
ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਦੇ
ਮੇਰੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਦੇ ਚਾਹ ਆਪਾਂ
ਤੇ ਖੋਝੀ ਸੁਖਮਾਲੀ ਕਾਲ ਇਕ ਦੁਕਾਨ
ਤੇ ਮੈਂ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਪਰ ਉਸ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਮੈਂ ਵੇਖੋਗੀ
ਤੇ ਇਕੋਕਲ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਮਾਂਕਾ ਇਕ ਮਿਲਾਂਗੇ
ਤੇ ਇਕੋਕਲ ਤੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਉਮਰ ਤੇ
ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਪਰ ਨਾਵਾਂਗੇ ਆਪਾਂ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪਾਰ
X X X

ਤੁਸੀਂ ਨਾਜਾਇਕ ਕੋਝੇ ਕਾਏ ਉਦੇ ਪਏ ਤੇ
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਤਾਂ ਸਹੀ !
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਉਗਰੀ ਪਕੜਾਉਣਾ
ਤੇ ਕੀਦਰ ਦੇ ਮਫਾਗਤ ਦੀ ਖਾਤ ਸੁਕਾਉਣਾ
ਤੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਉਠਲਾਂ ਗਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਚੇਰਾ ਦੇ
ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਝੇ ਸਨ
ਪਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਪਕਾਕ ਮੁੱਝ
ਖਿਲਾਂ ਦਸਤਰ ਕੀਤਿਆਂ ਨਹੀਂ ਆ ਗਿਆ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰਗਮ ਉਦਾ ਰਿਹਾ
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕੋਝੇ ਤੇ ਉਠਲਾਂ ਪੁਕਲ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ
ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਜੀਵਿਆ ਤੇ ਮੇਦਿਆ
ਹਰ ਮੇਰੇ
ਇਕ ਪੁਕਲ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕੋਝੇ ਆ ਖੋਝੀ ਹੁੰਦੀ
ਇਨ ਦਾ ਹਰ ਪੁਕਲ
ਕੋਝੇ ਆਰਥ ਲੈ ਆਉਂਦਾ
ਤੇ ਆਮ ਤੋਂ ਅਰਥ ਖਿਝਰ ਜਾਂਦੇ
ਗਤ ਦਾ ਅਠਰੇ ਤਹਿ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਮੇਰੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ
ਇਕ ਪਟਲਾ ਕਥਲ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਵੇਦਲਾ
ਖੋਝੀ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਉਹ ਮੇਰਿਆਂ ਖਿਲੀਆਂ ਉਠਾਉਣੇ
ਤੇ ਮੇਰੇ ਅਠਰਾਂ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਇਕੋਕਲ ਮੇਰੇ
ਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮੁੱਝ ਕੋਝੇ
ਹਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਝੇ ਆ ਪਏ ਸਨ
ਤੇ ਮੈਂ ਕੋਝੇ 'ਚ ਕੀਤ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਮੇਰੇ ਗਰਮ ਖੂਨ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਉਠਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਹੀ ਯਹਤੀ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਉਹ ਕੀ ਵਰਿਆਂ ਤੇ
ਤੇ ਉਹ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਕੀਦਰ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇ ਉਹ ਪੁਰਤ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਖੂਨ
ਕਾਲ ਕੋਝੇ ਆਏ !
X X X

ਇਸ ਕੋਝੇ - ਉਸ ਕੋਝੇ

ਗੁਰਦੀਪ ਇਕੋਕਲੀ, ਦਿੱਲੀ

ਖੋਝੇ ਕੋਝੇ ਗਏ ਖੋਝੇ ਕੋਝੇ ਮਿੱਟੀ ਇਕ,
ਪਲ ਤੇਰੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਜਾਂ ਮਕੀਲਾਂ 'ਚ ਪੈਂ ਹੋ ਗਏ ਖਾਮੋਲ।
ਕਿਉਂ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਪਲ ਦੀ ਦਾਮਤਾਨ ?
ਕੋਝੇ ਇਕੋਕਲ ਤਾਂ ਰਹੀ ਜਿਉਂਦਾ

ਕੋਝੇ ਤੋਂ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ, ਜਗਦੀ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਤੇਰੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਪਏ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਮੇਰੇ ਵੀ ਖਾਈ ਹੈ ਇਸ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਇਕ
ਕੋਝੇ ਤਾਂ ਚਾਅ ਰਹੀ ਪਾਰ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਮੇਰੇ ਆਦਿ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਉਠੀਕ 'ਚ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ

ਇਕੋਕਲ - ਮਈ ਇਕ ਖਾਈ
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
ਇਸ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਮੈਂ ਤੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਖਾਈ,
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ - ਹੀ ਇਕੋਕਲ 'ਚ
ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ ਕੋਝੇ
X X X

ਗਜ਼ਲ

ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ 'ਤਰਸ'

ਹਰ ਇਕ ਹੈ ਪਿਆਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਜਗ ਭੁੱਖਾ ਸਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਕੋਝਾ ਵੀ ਸੋਹਿਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ,
 ਜੋ ਦੇਵੇ ਲਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਉਹ ਕੋਹਿਤੂਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ,
 ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਨਜ਼ਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਫਿਰ ਛੋਟੀ ਕੀਤੇ ਲਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ,
 ਜਾਂ ਚੜ੍ਹੇ ਅਫਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੋਂਦਾ,
 ਖੰਡਾ ਦੋਧਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਖਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹਵੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ,
 ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਤਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਪੀਘਾਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ,
 ਚੜ ਮਿਲੇ ਹੁਲਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਕੋਈ ਸੇਵਕ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ,
 ਸਭ ਕਰਦੇ ਚਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਝੱਟ ਧਾਰੇ ਰੂਪ ਮਹੱਲਾਂ ਦਾ,
 ਟੁੱਟਾ ਜਿਹਾ ਢਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਰ ਦੇਵੇ,
 ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਪਾਠਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।
 ਕੋਈ 'ਤਰਸ' ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੇਰੀ ਨਹੀਂ,
 ਹੈ ਝਗੜਾ ਸਾਰਾ ਚੌਧਰ ਦਾ ।

ਗਜ਼ਲ

- ਕੁਲਬੀਰ ਖੱਡਾ

ਖੇਵਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਦਿਲ ਖੜਾ ਨਾ-ਸੁਆਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਡੰਗਾ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਖੜੇ ਨੇ ਚਰਿੰਗੀਲੇ,
 ਆ ਰਿਹਾ ਦੇ ਸੁਆਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਵੱਖੜੇ ਗਾਉਣ ਵੀ ਨਾ ਸੀ ਮਰਜੀ,
 ਲੋਕ ਦੇ ਹੇ ਨੇ ਦਾਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਾ ਕੁੱਝ,
 ਤੇਰੇ ਜਾਣਣ ਦੇ ਖਾਅਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਚੁੰਬ ਦਿਲ ਦਾ ਅਸਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਲਿਆ,
 ਗੱਲ ਨਿਗੂਣੀ, ਫਸਾਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਇਹ ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਤੇ ਇਹ ਤੇਰਾ ਦਿਲ,
 ਫੁੱਲਾਂ ਉਹਲੇ ਸੁਆਦ, ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਸ਼ੇਰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਆਨੂੰ ਵੀਵਾਨੇ,
 ਸੁਰਖਾਂ ਸਿਫ਼, ਦਿਵਾਦ ਕੀ ਕਰੀਏ ।
 ਦਰ ਤੇ ਕੋਈ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਘੰਟੀ,
 ਆਇਦ ਹੋਵੇ "ਅਜਾਦ" ਕੀ ਕਰੀਏ ।

ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਪੁਕਾਰ

ਖੇਤ ਮਿੱਥ ਗਰੇਵਾਲ

ਉਣ ਲੋਣ ਵੇਲੇ ਤੇ ਪਣ ਜਾਓ ਸਿਆਣੇ
 ਕਮਾਈ ਵੇ ਤੇਰੀ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਿਉਂ ਮਾਣੇ
 ਉਣਾ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ, ਕਿਉਂ ਉਣਾ ਪਿਗਾਣੇ
 ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਕੁੱਝ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਉਣਾ ਵੇ
 ਏਸੇ ਰੱਤ ਪੀਣੀ ਸੋਕ ਦਾ ਜੱਥ ਸੁਕਾ ਵੇ
 ਚਰਬੀ ਵੇ ਦਵੀ ਉਣ ਨਾ ਪਕਣਗੇ ਵੇ
 ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਵਕੀਲ ਵੀ ਮੁਫਤ ਲੜਗੇ ।
 ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੀ ਯਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾ ਵੇ
 ਮੁੱਕੜੇ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਅਮਰੀ ਲਿਖਾ ਵੇ
 ਖੇਤ ਵੇ ਸੋਈ ਤਾਂ ਵਰਤ ਪਛਾਣੇ
 ਕਮਾਈ ਤੇਰੀ ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਿਉਂ ਮਾਣੇ
 ਉਣ ਕਾ ਮੈਂਬਰ ਕਿਉਂ ਉਣਾ ਪਿਗਾਣੇ
 ਏਸੇ ਰੱਤ ਪੀਣੀ ਸੋਕ ਦਾ ਜੱਥ ਸੁਕਾ ਵੇ
 ਸੁਣ ਓ ਉਣੇਰਿਆ ਯੋ ਮਨ ਮਰਜੀ ਕੀਤੀ
 ਉੱਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਸੁਣਾ ਪੁ ਪੀਤੀ
 ਦੁਆ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੀਤੀ
 ਮਿਹਨਤ ਸੀ ਮੇਰੀ ਕੁੱਝ ਕੀ ਤੇਰੀ
 ਆਸੁਆ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੀ ਆਈ ਕਮਾਈ
 ਨਾ ਖਾਜ ਆਇਓ ਕੁ ਕੀਤੀ ਖੋਕਾਹੀ
 ਉਣ ਮੇਰੇ ਤੇਰੀ ਹੈ ਚੌਧਰ ਦਾ ਆਇਆ
 ਗਾਮਾ ਰਹੁਣਾ ਨਾ ਭੁੱਖਾ ਤਿਹਾਇਆ
 ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਚੌਧਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਰਿਕਾਣੇ
 ਕਮਾਈ ਵੇ ਤੇਰੀ
 ਅਣਤੇਰੀ ਕੋਰੀ ਵੀ ਕੜਕੇ ਕੁ ਤਰੇ
 ਠੇਕੇਦਾਰ ਮਾਲਕ ਤੇ ਵੇਰ ਵੀ ਤਰੇ
 ਸਟੇਪਾਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਤੇ ਦਾਖਾ ਹੈ ਤਾਰੀ
 ਤਾਂਹੀਓ ਜਾਨ ਗੁਲਾਮੀ ਮਹਾਰੀ
 ਉਣ ਕੁ ਸੁਕੇਰੇ ਤੇਰੇ ਤਰੇਗੇ
 ਸਟੇਪਾਂ ਇਹ ਤੇਰੇ ਪਰ ਹੈ ਮੇਲ ਕਰਨਗੇ
 ਖੇਤੀ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਸਫਰ ਆਗਾ ਕਰ ਨਾ
 ਯੁਨੀਅਨ ਵੀ ਵੀਗਾਂ ਦਾ ਸਾਖੀ ਕੁ ਉਣ ਨਾ
 ਗੋਝੇ ਪੁਕਾਰੇ ਵੀ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ
 ਵਿਹੜੇ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਵੇ ਮੈਲ ਉਡਾਈ
 ਯੁਨੀਅਨ ਵੇ ਵੇ ਸਾਖੀ ਤੇਰੇ ਸਿਆਣੇ
 ਕਮਾਈ ਵੇ ਤੇਰੀ
 ਮਾਲਕ ਤੇ ਲੋਰ 'ਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ
 ਜਾਂਦੇ ਵੇ ਕੋਰੀ ਇਹ ਵੀਰ ਵੇਲੇ
 ਭਰਲੇ ਨਹੱਕੀ 'ਚ ਕੋਲੋਂ ਤੇ ਕੀਤੀ
 ਲਈ ਵੇ ਜਾਂਦੇ ਵੇ ਕੁੱਕੜ ਜਿਉਂ ਉਣੇ
 ਹਾਲਤ ਵੇਈ ਮੈਂ ਬਿਰਧੀ ਦੀ ਮਾਈ
 ਨਾ ਜਾਂਦੀ ਤੜਕੇ ਨੂੰ ਅੱਖ ਉਪਾਈ
 ਖੋਲੇ ਵਗ ਸੁਹੱਦੇ ਨੂੰ ਦਿਕਾਈ
 ਕੱਥ ਕੱਥੇ ਕੁੱਖ, ਟੱਕੀ ਕਰੀ ਮਾਈ
 ਗਰੇਵਾਲ ਕਰਿੰਦਾ ਵੇ ਮੁੱਖੀ ਕਮਾਈ
 ਯੁਨੀਅਨ 'ਚ ਜਾ ਸਾਥੀ ਸਭ ਖੋਲੇ ਤੇ ਤਾਰੀ
 ਖੋਲਾ ਹੈ ਸੋਈ ਸੋ ਵਰਤ ਪਛਾਣੇ
 ਕਮਾਈ ਵੇ ਤੇਰੀ ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਿਉਂ ਮਾਣੇ
 ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੀ ਯਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾ ਵੇ
 ਏਸੇ ਰੱਤ ਪੀਣੀ ਸੋਕ ਦਾ ਜੱਥ ਸੁਕਾ ਵੇ ।

"ਉਤਨੇ ਵਾ" ਵਿਚ ਵਿਕੇ ਰੁਤਾਂ
 ਦੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਈ ਹੋਵੇ
 ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਅਤੇ
 ਕਾਮਕਲਿਤ ਪੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਫੁਨ ਕਰੋ।
 ਫੋਨ: 321-6081

ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਵੇਸਾਂਬ'

ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੱਡੀ ਸਟਾਰਟ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਕੇ, ਪੱਕੀ ਸੜਕੇ ਪਾ ਲਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਅੱਧ ਕੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੇ ਨਕ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੰਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਗੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਾਪੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਗੀਤ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਇਕ ਹੱਟਾਂ ਕੱਟਾ ਜਿਹਾ ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਖੜੀ ਪੁੱਠੀ ਕਰਕੇ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ 'ਤੇ ਸਾਧ ਦੀ ਚਿੱਪੀ ਵਰਗੀ ਆਪਣੀ ਕਾਲੀ ਜਿਹੀ ਠੰਡੀ ਰੱਖ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਤੇ ਖੁੰਬਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਵਹਿਸ਼ੀ 'ਕਰਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਦੌੜ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵਾਂ।

ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਸ ਏਨਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਈ. ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਟੈਲੀਫ਼ੂਨ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਦਾਇਤ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇੰਨਕੁਆਰੀ ਕਰਨ।

ਗੱਡੀ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮੀਲ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਈ ਹੈ, ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਇਕ ਮੈਲੇ ਰੁਕੜੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਅੱਧ-ਖੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਸੜਕੇ ਸੜਕੇ ਆਉਂਦਾ, ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਕ ਦਮ ਬੰਨੇ ਪੈ ਕੇ ਤੇ ਸੜਕ ਛੱਡ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੱਡੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਰਦਿਆਂ ਦਬਕਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਮੁੜਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ — "ਓਏ ਕੁੱਸਰ ਦਿਆ! ਕਿੱਥੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਚੱਕੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾਨਾਂ? ਖੜ੍ਹ ਜਾ ਹੈਥੇ ਈ!"

ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਡੀ ਗੱਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਥਾਏ ਪੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਿਛਿਓਂ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਉਤਰ ਕੇ, ਉਸਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਏ ਹਨ।

"ਮਲਕ ਦੇਣੀ ਕਿੱਥੇ ਨੂੰ ਖਿਸਕ ਚਲਿਆ ਸੀ ਓਏ! ਕੂਤੇ ਦਿਆ ਬੀਆ!" ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਉਸਦੀ ਰੱਸੀਆਂ ਬਣੀ ਮੈਲੀ ਜਿਹੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਰੋਅਬ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ ਹੈ।

"ਜੀ ਅੱਪਰੇ ਡਾਖਾਨੇ 'ਚ ਮੇਰੀ ਸਾਲੀ ਬਮਾਰ ਆ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਇਆਂ, ਮਜ਼ਾਰੇ ਜਾਣਾਂ, ਮੈਂ ਖਿਆ ਚੱਕ ਚੀ ਸਿੱਧਾ ਈ ਹੋ ਜਾਮਾਂ, ਸੜਕੇ ਸੜਕੇ ਵਾਟ ਰਤਾ ਆਕਰੀ ਆ," ਫੜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਰਤਾ ਕਟਿਮ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ।

"ਤੂੰ ਸਾਲਿਆ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਆਂ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ।

"ਇਹ ਵੀ ਸਾਲਾ ਚੁੱਭੀ ਲੋਣ ਦਾ ਸਕੀਨ ਹੱਣਾ!" ਹੌਲਦਾਰ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਹੈ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਾਂ ਦਾ ਖਸਮ ਚੰਦ! ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਸਾਲੇ ਦਾ ਐਂਓ ਆਂ ਜਿੰਦਾਂ ਡੰਗਰ ਨੇ ਗੋਹੇ ਦੇ ਫੋਸ 'ਚ ਛੜ ਮਾਰੀਓ ਹੁੰਦੀ ਆ!" ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਆਹ ਕੀ ਆ ਓਏ! ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਦਿਆਂ? ਜਾਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੌਂਦੀ ਪਾਈ ਜਾਨਾਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਲਿਆ ਪਿੱਦਪਾਪੜਿਆ ਜ਼ਿਆ!" ਹੌਲਦਾਰ ਉਹਦੀ ਕੱਛ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲੀ ਜਿਹੀ ਪੋਟਲੀ ਪੂਹ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ, ਉਹਦੀਆਂ ਡਰੀਆਂ ਡਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਦਗਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪੁਛਦਾ ਹੈ।

"ਜੀ ਦੋ ਪੰਗੇ ਆ! ਪੀ ਲੈਨਾਂ ਤਾਂ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਦਾ, ਨਈਂ ਤਾਂ ਗੋਭੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਤੁਸੀਂ ਮਾਈ ਬਾਪ ਆ, ਮੇਰੁ ਕਰ ਦਿਓ ਗਈਬ 'ਤੇ।" ਉਹ ਬੰਦਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਅਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤਰਲਾ ਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਸਾਲਾ ਪਖੜੀ! ਨਾਲੇ ਡੋਡੇ ਵੇਚਦਾਂ ਨਾਲੇ ਡਰਾਮਾਂ ਕਰਦਾ!" ਹੌਲਦਾਰ ਰੱਸੀਆਂ ਬਣੀ ਉਹਦੀ ਮੈਲੀ ਜਿਹੀ ਪੱਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਪਲਮਦੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ਕ ਜਟੂਰੀਆਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਥਾਣੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਲੇ ਦੇ ਚਿਤੜਾਂ 'ਚ ਦਿਓ ਦੇਈ ਸਾਲੀ ਦਾ ਬਣ," ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਹੀ...ਹੀ...ਹੀ ਕਰਕੇ ਇਕ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹਾਸਾ ਹੱਸਦੇ ਹਨ।

ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਬਰੇਕ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਲੇ 'ਚ ਸੜਕ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹਟ ਕੇ ਦੋ ਸਰਾਬੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਗੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਲੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਮੋਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸਰਾਬੀ ਪੁਲਿਸ ਵੇਖ ਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਫੜੇ ਗਏ ਸਰਾਬੀ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਸਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸਰਾਬੀ ਦਾ ਝੋਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਫੜਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉਸ

ਨੇ ਲੜਨ ਲਗਿਆਂ ਨੇੜੇ ਕਿਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਫੜਾ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਧੁਸਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਹੀ। ਇਕ ਹੱਟੇ ਕੱਟੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ ਪੱਗ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਲੇ ਤੇ ਗਿਚੀ 'ਤੇ ਪਲਮਦੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਨੂੰ ਕੱਢਾ ਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛਿਓਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਿਤੜਾਂ 'ਤੇ ਗੱਡਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਵੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਪਾਲ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਵਾ ਲਾ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗੂੜੀ ਨਾਭੀ ਪੱਗ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤਿੰਨ ਕੁ ਗਿੱਠਾਂ ਅਗੇ ਜਾ ਡਿਗੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੇ ਝੱਲੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਨਵਾਂ ਖਰੀਦਿਆ ਪਟਾ ਤੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਦਾ ਲਫਾਫਾ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਡਿਗਿਆ ਹੈ।

“ਪਕੌੜੇ ਵੀ ਨਾਲੋਂ ਚੁੱਕੀ ਫਿਤਦਾ, ਪਤ੍ਰਿਯੋਰਾ ਮੇਰਾ!” ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਲਫਾਫਾ ਤੇ ਲਫਾਫੇ ਵਿਚੋਂ ਖਿਲਰੇ ਪਕੌੜੇ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਦੋ ਪਕੌੜੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਗੱਡੀ ਤੋਰ ਲਈ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਸਪਾਲ ਪਿਆ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਡੁਸਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਉੱਠਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਉਤਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ, ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਹਵਾ 'ਚ ਉਡਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹਕੀਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਹੋਰ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗੱਡੀ ਫੇਰ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਰਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਲੋਂ ਆ ਰਹੇ ਇਕ ਟੈਂਪੂ ਨੂੰ ਹਥ ਦੇ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਟੈਂਪੂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਤੇ ਵੱਖਾਂ ਵਲ ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਸਵਾਹੀਆਂ ਲੱਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

“ਕੀ ਅਓਏ ਭੂਤਨੀ ਦਿਓ! ਗੰਨਿਆਂ ਆਂਗੂ ਸੁਆਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮਾਰੇ ਨੂੰ ਵਾੜੀ ਜਾਨੇ ਆ ਓਥੇ, ਜਿਥੋਂ ਨਿੱਕਲਿਆ, ਕਿ ਅਜੇ ਕਸਰ ਆ? ਥੋੜ੍ਹੇ ਕਿਸੇ ਸਾਲੇ ਦਾ ਡਰ ਭਓ ਹੈਗਾ ਕਿ ਨਈਂ?” ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਰਤਾ ਕੁ ਨੀਵੀਂ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਕੂਰੀ ਮੁੱਛ ਨੂੰ ਵੱਟ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਮੁੜ ਉਪਰ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਟੈਂਪੂ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ।

“ਜਨਾਬ ਮਗਰਲਾ ਟੈਮ ਆਂ। ਰੱਈਆਂ ਖੂਈਆਂ ਸੁਆਰੀਆਂ ਬੈਰਗੀਆਂ। ਓਦਾਂ ਤਾਂ ਏਨੀਆਂ ਕਦੇ ਨੀ ਲੱਦੀਆਂ, ਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂਗੇ।” ਟੈਂਪੂ ਵਾਲਾ ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਏਸ ਅਚਾਨਕ ਟਪਕ ਪਈ ਬਲਾ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਪਿਛਾ ਫੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

“ਅੱਛਾ! ਆਪਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ,” ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਟੈਂਪੂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਪਰੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਟੈਂਪੂ ਵਾਲਾ ਹੌਲਦਾਰ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੰਹੜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਟੈਂਪੂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੱਜਰੀਆਂ ਮੁਸਕਾਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਟੈਂਪੂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੌਲਦਾਰ ਮੁੜ ਟੈਂਪੂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਟੈਂਪੂ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਟੈਂਪੂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ, ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ ਹਨ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਸਪੀਡ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਨੇੜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਲਿਸ ਚੌਂਕੀ ਅਗੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੱਡੀ ਇਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਪੁਲਿਸ ਚੌਂਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਆਏ ਹਾਂ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਉਹ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਚੋਰਸ ਮੇਜ਼ ਦੁਆਲੇ ਡੱਠੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਡੋਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਅਮਲੀ ਥੱਲੇ ਸਲਾਤੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸਣੇ ਹੌਲਦਾਰ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਚੌਂਕੀ ਵਲ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਖਾਮੋਸ਼ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚੌਂਕੀ ਦਾ ਹੌਲਦਾਰ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪੁਛਿਆਂ ਦਸਿਆਂ ਦੋ ਥੱਪੜ ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਮਾਰੇ ਹਨ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੁੜ ਲਪੇਟੀ ਪੱਗ, ਦੂਰ ਪੁੱਠੇ ਜਾ ਡਿਗੀ ਹੈ। ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਫੜ ਕੇ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੌਲਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ,

ਸਾਲਆ, ਮੁੜ ਦ ਸਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ! ਬਹਿ ਗਿਆ ਆ ਕ ਕੁੜਮਾਂ ਆਂਗੂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ! ਹਵਾ ਕੁ ਸਾਨ ਅਟਕ ਤੇਰੇ ਥੱਲੇ ਵਿਛਾਨੇਆਂ ਵੱਲਾਂ ਆਲੀ ਚਾਦਰ!”

ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੁਬਕੀ ਹੁਬਕੀ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੌਲਦਾਰ ਉਹਦੀ ਕਾੜ ਝਾੜ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਮਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੌਲਦਾਰ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ — “ਧੀਰਾ 'ਤੇ ਬਈ ਜੁਆਨਾ। ਦੜ ਵੱਟ ਕੇ ਈ ਏਦਾਂ ਦਾ ਭੈਜਲ ਆਲਾ ਵੇਲਾ ਟੱਪਦਾ। ਮੀਂਹ ਦੇ ਤਿਲ੍ਹਕੇ ਦਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਝੜਕੇ ਦਾ ਬਾਲੂ ਰੰਜ ਨੀ ਕਰੀਦਾ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਤੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਕਸਾਈਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੂਰ ਈ ਰੱਖੋ! ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਐਂ ਅ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹੁੰਨ!”

ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੇ ਅਮਲੀ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਗੱਲ ਤੇ ਨਸੀਹਤ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਇਕੋ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿਸਕੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਫੜ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਰਤਾ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਡੁਸਕਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਤਰਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ — “ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਮਿੰਤ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਨਰਕ 'ਚੋਂ ਕਢਾ ਦਿਓ! ਮੈਂ ਗਤੀਬ ਮਾਰਿਆ ਜਾਉਂ!”

ਲੰਮੀ ਮਜਬੂਰੀ ਨਾਲ, ਧੁਰ ਤੱਕ ਭਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ

ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਸਦੇ ਰੋਗ ਦੀ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ।

“ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਮੈਂ ਮਜ਼ਾਰੇ ਆਲੇ ਕਿਸਨ ਸਿਹੁੰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਆਂ ! ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਊਗਾ ? ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਮੇਰੇ ਨਿਆਣੇ ਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਡਿਰੂਗੇ, ਮੈਂ ਕਦੇ ਥੋੜਾ ਕੀਤਾ ਨਾ ਫੁਲਾਉਂ ! ਇਕ ਆਗੀ ਮੈਨੂੰ ਦਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜੀਂਦੇ ਜਮਾਂ ਤੋਂ ਫੁੜਾ ਦਿਓ !” ਸ਼ਰਾਬੀ ਬੰਦਾ ਮੇਰੇ ਤਰਲੇ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

“ਭਰਾਵਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾਂ, ਤੇਰੇ ਆਂਗੂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਆਏ-ਆ ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਿਥੋਂ ਮੱਦਤ ਕਰਾਂ !” ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਬੰਦਾ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮੇਰੇ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨਰਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਲ ਦੇ ਪਲ ਲਈ ਉਸਦੀਆਂ ਸਿਸਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਧੱਕ ਕੇ, ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਈ ਤੌਕ ਫੇਰ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

“ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਜਰਾ ਕੁ ਬੁਰਾ ਆਇਓ ਤਾਂ !” ਥਾਣੇ-ਦਾਰ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਮਨੁ ਮਜ਼ ਦ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਈ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ।

“ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਲਵੋ !” ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਭਰੇ ਪਏ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ।

“ਨਈਂ ਬੱਸ ਮੇਰੁਬਾਨੀ, ਤੁਸੀਂ ਪੀਓ,” ਮੈਂ ਸੰਕੋਚ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਬਿਠਾਂ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਗੁਸਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਤੇ ਸੰਕੋਚ ਵਿਚ ਏਸ ਗੁਸੇ ਦੀ ਵੀ ਬੇ-ਮਲੂਮੀ ਜਿਹੀ ਝਲਕ ਹੈ।

“ਨਾ ਨਾ ! ਯਕੋ ਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਘਟੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁੰਜਰਿਮ ਨਈਂ, ਰਾਮ ਨਾ ਚਾਹ ਪੀਓ,” ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੈਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਚਾਹ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ — “ਰਾਤ ਇਥੇ ਰੈਣ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾਂ ?”

“ਥਾਣੇ ਪੌਚੁਣਾਂ। ਮੈਂ ਥਾਣੇ ਦਾ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਆਂ, ਗੱਡੀ ਰਤਾ ਠਾਹਾਂ ਗਈ ਆ, ਬੱਸ ਹੁਣੇ ਗੱਡੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਚੱਲ ਪੈਣਾਂ,” ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਾਂ। ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਏ ਸਿਪਾਹੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਿਸਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਜਿਵੇਂ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੋਂ ਪਰਦੇ ਨਾਲ

ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ — “ਇਹ ਸੈਰੂਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਰੀਣ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜੇ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਛਕਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲਜਾਈਏ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਵਰਦੀਆਂ ਲਾਹ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਥੋੜੇ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਬਾਰ੍ਹੇ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਮਗੋਣਗੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਰੁਪਈਆਂ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾ ਜਾਣੇ ਆਂ।”

“ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਕੋਈ ਨੀ। ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।” ਮੈਂ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਗੱਲ ਦਾ, ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਥਾਣੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਰਾਮਦੇ ਦੇ ਨੰਦੇ ਫਰੇਸ਼ 'ਤੇ ਬਿਠਾਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ, ਮੈਲਾ ਤੇ ਖਸਤਾ ਜਿਹਾ ਕੰਬਲ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਕ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਤੱਪੜ ਮੈਨੂੰ ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਵਰਦੀ ਲਾਹ ਕੇ ਸਾਦੇ ਆਮ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਉਸਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ, ਟੁੱਟੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ — “ਹਾਅ ਸਰਦਾਰ ਕਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਆਲਾ ਲਖਾਜੀ ਆ। ਲਾਕੇ ਦੀ ਮੁਡੀਰ ਏਦ੍ਹੇ ਕਹੋ 'ਚ ਤੁਰਦੀ ਆ। ਸਵੇਰੇ ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਏਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕਰਨ ਲਈ ਆਣਾ। ਹੁਣ ਦੇਨ੍ਹੇ ਬਾਲੂ ਛੇੜਿ ਤੇ ਨਾ।”

ਫੇਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਮੈਥੋਂ ਪਰੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਚਲੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੁਣਸ਼ੀ ਆ ਗਿਆ। ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਲੜਖੜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿਪਾਹੀ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ—“ਅੱਜ ਕੇੜ੍ਹੇ ਕੇੜ੍ਹੇ ਸ਼ਕਾਰ ਜਾਲ 'ਚ ਫਸੇ ਆ ?”

“ਸ਼ਕਾਰ ਆ ਠੈਗਣ” ਸਿਪਾਹੀ ਬੋਲਿਆ — “ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਗੱਡੀ 'ਚ ਮਾਂ ਜਾ ਭੀ ਕੜਬ ਲੱਦ ਲਿਆਏ ਆ, ਇਕ ਹਾਅ ਅਮਲੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਆ ! ਨੰਗ ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰਿਓ, ਜੇਬ 'ਚ ਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕੋਡੀ ਨੀ। ਇਕ ਹਾਅ ਪੰਜਾਲੀ ਦੀ ਫੱਟੀ ਅਰਗਾ ਸਰਦਾਰ ਬੈਠਾ, ਇਹ ਕਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਆਲਾ ਕੋਮਨਿਸਟ ਆ, ਕੋਮਨਿਸਟ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਪਤਾ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਾਕ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਲਾ ਨੀ ਦੇਣ ਦਿੰਦੇ।”

“ਇਹ ਕਰਦਾ ਕੀ ਆ ?” ਮੁਣਸ਼ੀ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

“ਕਰਦਾ ਵਤਾਉ ! ਐਸੀਂ ਕਾਮਰੇਟਾ, ਆਲੀਆਂ ਕੀਤੋਂ ਤਾਂ ਲਿਖਦਾ, ਉਦਾਂ ਖੇਤੀ ਬੀ ਕਰਦਾ, ਪਰਸੋਂ ਜੋੜੀ ਸਾਧਪੁਰ ਨੇੜੇ ਫੂਸਤੀਓ ਫੁਕਰੀਟ ਨੇ ਬੱਸ ਸਾੜੀ ਆ, ਓਦ੍ਹੇ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਏਦ੍ਹਾ ਵੀ ਹੱਥ ਆ।” ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

“ਏਦ੍ਹਾ ? ਸੁਕੜੂ ਜਦ੍ਹੇ ਦਾ !” ਮੁਣਸ਼ੀ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਤਾਨੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

“ਹਾਂ ਜੀ,” ਸਿਪਾਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀ ਇਕ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਮਾੜ੍ਹੇ

ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਪੱਲੇ ਮਾਰਦੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਆਏ ਹਨ।

"ਲੰਮਾ ਪਾ ਕੇ ਕਰੋ ਸਾਲੇ ਦੇ ਚਿਤੜ ਪੱਧਰੇ," ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਇਹ ਸ਼ਰਾਰ ਅੰਸ ਏਲੇ ਕਿੱਧਰੋਂ ਲੱਭ ਲਿਆਂਦਾ ਓਠੇ," ਮੁਣਸ਼ੀ ਓਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਰਤਾ ਪਰ੍ਹੇ ਲਿਆ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

"ਸਾਲਾ ਪੰਡਤ ਸੇਠੂ ਲਾਲ ਦੀ ਹੱਟੀ ਸੇਠੂ ਘੱਟ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਖੋਖਨ ਕਰਦਾ ਸੀ," ਸਿਪਾਹੀ ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

"ਪਈਲਾ ਸਾਲੇ ਦੀ ਲਾਹੀ ਹਲਾਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਪਾਓ ਸਪਾਲ ਲੰਮਾ," ਮੁਣਸ਼ੀ ਦਬਕਾ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਹਦੀਆਂ ਜੋਥਾਂ ਫਰੋਲਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਉਹਦੀ ਜੋਥ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਰੁਪਏ ਤੀਹ ਪੈਸੇ ਨਿਕਲੇ।

"ਕਿੱਥੇ ਐਸੀ ਏਸ ਸੇਠੂ ਨੰਗ ਨੂੰ ਖਿੱਚੀ ਆਏ ਆਂ ਓਠੇ! ਜੋਥ ਏਦੀ 'ਚ ਕੀ ਵੜੇਮਾਂ? ਸਾਲੇ ਦੇ ਚਿਤੜ ਰਾੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਰੂ ਕਰੋ! ਕਿਥੇ ਗੰਦ ਪਾਇਆ! ਏਥੇ ਭੁੱਖੇ ਨੰਗੇ ਕੱਠੇ ਮਾਰਚ ਵਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੋਣਾਂ!" ਮੁਣਸ਼ੀ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਰਤਾ ਕੇ ਘੁਰਨ ਵਾਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੋਥ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਗੁਸਾ ਬਲ ਰਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਬਾਹਰੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮੌਰਾਂ 'ਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਤੰਡੇ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ — "ਦੰਡ ਜਾ ਏਥੋਂ! ਸਾਲਾ ਬਾਰੂ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ, ਜੋਥ 'ਚ ਹੈਨੀ ਦੁੱਕੀ ਵੀ!"

ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਬੰਦਾ ਥਾਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਉਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਦੌੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ ਚੂਹਾ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੌਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਜੇ-ਭੰਡਿਆਂ ਦੀ ਪੀੜ ਦਾ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਭੋਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਲੋਂ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਤੇ ਮੌਜ 'ਤੇ ਕੱਦ ਕੇ ਰਖੇ, ਦੋ ਰੁਪਏ ਤੀਹ ਪੈਸੇ ਵੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨੱਸ ਗਿਆ ਹੈ।

"ਓਏ! ਸਾਲਿਓ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਮੱਛਰ ਦੀ ਦੁਆਈ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰ ਲੈ!" ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਮੌਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਹੈ ਸਾਲੇ ਝਾਉਂ ਜੋ ਕੁਸ਼ਕਦੇ! ਉਠੋ ਓਠੇ ਤਾਹਾਂ ਕੰਜਰ ਦਿਓ!" ਸਿਪਾਹੀ ਮੌਰੇ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਅਮਲੀ, ਸ਼ਰਾਬੀ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਰਾਮਦੇ 'ਚ ਬਹਾਲੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ 'ਚੁਪ ਚੁਪ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਉੱਠਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਪਾਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰੁਪਏ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਹ ਰੁਪਏ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੋਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਮੁਣਸ਼ੀ ਸਿਪਾਹੀ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਫੜ ਕੇ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਮੌਜ 'ਤੇ ਪਏ ਦੋ ਰੁਪਏ ਤੀਹ ਪੈਸੇ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਮੁਸਕਦਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੇ

ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਦੋਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਪਿੱਠ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਿੰਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਚੌਥਾ ਮੁਣਸ਼ੀ ਮੁੜ ਕੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਅੱਥਰੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਗੋਟ ਵਿਚ ਖੜੋਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਤੋਂ ਰਾਈਫਲ ਫੜ ਕੇ ਸੰਤਰੀ ਦੀ ਡੀਉਟੀ 'ਤੇ ਜਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਮੁਣਸ਼ੀ ਡੀਉਟੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਏ ਸੰਤਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਨ। ਥਾਣੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਗੰਧ ਖਿਲਰ ਗਈ ਹੈ।

"ਤੇਰਾ ਕੀ ਨੌਂ ਆ ਓਏ! ਸੂਰ ਦਿਆ ਪੁੱਤਾ!!" ਗੋਟ 'ਚ ਖੜੋਤਾ ਸਿਪਾਹੀ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਮੌਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਤੇ ਮੌਰੇ ਨਾਲ ਗੱਡੀ 'ਚ ਲਿਆਂਦੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਰਾਈਫਲ ਦੀ ਹੁੰਧ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

"ਜੀ ਮੱਖਣ ਸੂੰਹ!" ਸ਼ਰਾਬੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

"ਸਾਲਾ ਮੱਖਣ ਸਿਹੁੰ ਦਾ! ਸਾਲਿਆ ਸੀਜ਼ੇ 'ਚ ਆਪਣਾ ਸੂੰਹ ਤਾਂ ਦੇਖ! ਜਿੱਦਾਂ ਸੁਆਹ 'ਚ ਪੱਦ ਮਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ! ਬੁੜ੍ਹੇ ਬੁੜ੍ਹੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਦੇਰਾਂ 'ਚ ਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਣਾ!" ਸਿਪਾਹੀ ਉਹਦੇ ਵਲ ਜਿਵੇਂ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵੱਖ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਤੂੰ ਦੱਸ ਓਏ! ਮਾਂ ਦਿਆ ਖਸਮਾਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਆ? ਕਿੱਦਾਂ ਆਇਆ ਅੱਜ ਜੁਆਈਆਂ ਅਲ।" ਸਿਪਾਹੀ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਲੀ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਦਾ ਅਮਲ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਉੱਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਭਾਰੇ ਬੂਟ ਦੀ ਇਕ ਠੁੱਡ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਕਪਾਹ ਛਿਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਦਬਕਾ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਆਖਿਆ ਹੈ — "ਉੱਠ ਤਾਂ ਓਏ ਕੁੱਤੇ ਦਿਆ ਬੀਆਂ!"

"ਨਾ ਮਾਰੋ ਸਰਕਾਤ ਗਰੀਬ:ਨੂੰ! ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਮਾਰਿਆ ਜਾਉਂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਲੀ ਗਊ ਆਂ!! ਤੁਸੀਂ ਮਾਈ ਬਾਪ ਆਂ, ਮੌਰੇ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰੋ।" ਅਮਲੀ ਇੱਕ ਸਾਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਪੈਰ ਫੜ ਕੇ ਤਰਲੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

"ਸਾਲਿਆ ਤਰਸ ਦਿਆ, ਤੇਰੇ ਅਸੀਂ ਆਹ ਰੰਫਲ ਹੋਣ ਦੋਂ ਨਘਾ ਕੇ ਉਪਰ ਦੇ ਕੱਖਣੀ ਆ, ਤੂੰ ਰਤਾ ਕ ਅਟਕ! ਦੇਖੀਂ ਸਈ ਏਥੇ ਬਣਦਾ ਕੀ ਆ? ਉੱਠ 'ਤਾਹਾਂ!" ਸਿਪਾਹੀ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਰਾਈਫਲ ਵਿਖਾ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਠੁੱਡ ਹੋਰ ਉਹਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਪਿਓ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅਮਲੀ ਉਹਦੀ ਠੁੱਡ ਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਦੌਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਲ ਦੇ ਪਲ ਨਵੀਂ ਉਹ ਪੀੜ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਗੋਡਿਆਂ 'ਤੇ ਦੱਬ ਰੱਖ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਪਾਹੀ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਘਸੁੰਨ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ — "ਬੈਠ ਓਏ! ਬੈਠ ਥੱਲੋਂ!! ਸਾਲਿਆ ਬੁੱਝਿਆ ਦਿਆ।"

ਅਮਲੀ ਬਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਮੁੜ ਉਹਦੇ ਚਿਤੜਾਂ 'ਤੇ ਬੂਟ ਦੀ ਠੁੱਡ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ — "ਉੱਠ

ਤਾਹਾਂ !!"

ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਅਮਲੀ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਕਢਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅਮਲੀ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਕਢਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੀ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਅੰਦਰ ਬਹਾਲੇ ਬੰਦਿਆ 'ਤੇ ਖੰਡਨ ਵਲੋਂ ਖੁੰਝਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਨਸ਼ੇ ਰਲ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਖਿਆਲ ਹੀ ਕੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਡੀਊਟੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਗੇਟ ਵਲ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੇਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਲ ਖਲੋ ਕੇ ਉਹ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ— "ਤੂੰ ਕੌਣ ਆਂ ਓਏ !"

"ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਆ ਮੈਂ ਸੋਢ ਸਿੰਘ, ਗੁਨਾਹ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਵੀ ! ਸਵੇਰੇ ਐਸ. ਪੀ. ਨੇ ਅੱਣਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਲਿਆਂਦਾ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਚੱਕ ਆ। ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣੇ ਇਕੋ ਆਰੀ ਪੁਛ ਲੋ !!" ਮੈਂ ਰਤਾ ਦਿਲ ਹਾਠਾ ਕਰਕੇ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਲੜਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ ਤੇ ਥੱਲੇ ਪੈ ਕੇ ਰੀਅ ਰੀਅ ਕੀਤਿਆਂ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਾ ਅੱਡ ਕੇ ਪਾੜਖਾਣੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

"ਤੁਸੀਂ ਓਏ ! ਕੁਨਸਲ ਦਿਓ ਤੁਖਮੋ ! ਬਾਹਾਂ 'ਤਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਹੋਵੋ ਖੜੇ !" ਸਿਪਾਹੀ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਬਾਹਾਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ, ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਗੱਲੇ ਹੋਣ, ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਡਾਢਾ ਹੀ ਤਰਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਸਿਪਾਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਖੜੋਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੇਟ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਰਤਾ ਕੁ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਲਿਫ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਤੇ ਪਿੱਚ ਕੇ ਇਕ ਚੁਪੜ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਪੇਟਿਆ ਸਾਡਾ ਦੂਰ ਪਰੋ ਜਾ ਡਿਗਿਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਉਝ ਦੇ ਉਝ ਬਾਹਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਖੜੋਤੇ ਹਨ, ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ !

ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦਰ ਨੇ ਘੋਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਖਲੋਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਦਰਦਨਾਕ ਸੀਨ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਵੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸਿਰ ਹੀ, ਰੌਲੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਸਫੈਦ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਰ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ — "ਓਏ ਭੈਣ ਦੇ ਧਾਰੋ ਬਦਮਾਸ਼ ! ਰਾਤ ਥੋਡੇ 'ਚੋਂ ਕੇੜ੍ਹਾ ਆਹ ਆਪਣੀ ਬੁੜ੍ਹੀ ਡੋਡਿਆਂ ਦੀ ਬੋਰੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਡੋਡੇ ਪੀ ਗਿਆ ?"

"ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੀ ਡੋਡੇ ਪੀਦੇ ਨੂੰ !" ਸ਼ਰਾਬੀ ਉਹਦੇ ਵਲ

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੀ ਡੋਡੇ ਪੀਦੇ ਨੂੰ !" ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਨਕਲ ਜਿਹੀ ਲਾ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ — "ਹੋਰ ਥੋਡਾ ਜੁਆਈ ਕੌਣ ਪੀ ਗਿਆ ? ਸਾਲਿਓ ਮੈਂ ਥੋਡੇ ਚਿਤੜਾਂ 'ਚ ਡੰਡਾ ਦੇ ਕੇ ਥੋਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਦਖਾਲ ਦੇਣੇ ਆਂ !"

"ਅਸੀਂ ਜੀ ਭਲਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆਂ !" ਅਮਲੀ ਸ਼ਾਇਦ ਏਸ ਪਾਲੇ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੋਡੇ ਕੱਢਣ ਦਾ ਜੁਰਮ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ।

"ਤੁਸੀਂ ਸਾਲਿਓ ਸੰਤ ਆਂ ? ਤੁਸੀਂ ਮਾਚੋ ਦਸ ਨੰਬਰੀਏ 'ਕਠੇ ਹੋਇਓ ਆਂ ! ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿਓ ਇਹ ਕੇੜ੍ਹਾ ਕੰਮ ਆਂ ? ਨਵ੍ਹੀ ਤਾਂ ਖੰਡੇ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਆਂਗੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਭ ਵਲ ਵਿੰਗ ਕੱਢ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਾਨੂੰ ਔਦੀ ਆ।" ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਾਂਕ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਡੋਡਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਬੋਰੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

"ਓਏ ! ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਿਤੇ ਤੇਰੀ ਤ ਨੂੰ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਤਨੀਂ ਰਾਤ ਕੱਢ ਕੱਢ ਡੋਡੇ ਪਲਾਈ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਅਰਗੇ ਉਤੋਂ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਲਗਦੇ ਬੰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਆ !" ਡੋਡੇ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪੁਲਸੀਆ ਬਾਕੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

ਏਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ ਇਕੋ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ — "ਸੋਢ ਸਿਆਂ ਕਾਨੂੰ ਖਪੀ ਜਾਨਾਂ ! ਬੰਦਾ ਕੁਬੰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰ ! ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਪੱੜਿਆ ਲਿਖਿਆ ਬੰਦਾ, ਭਲਾ ਤੈਨੂੰ ਏਦ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆਲਾ ਲਗਦਾ ? ਡੋਡੇ ਤਾਂ ਰਾਤ ਮੁਣਸੀ ਕਰਮ ਚੰਦ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।"

"ਓਸ ਕੰਜਰ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਕਿੰਨ ਕਿਹਾ ਸੀ ਡੋਡੇ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ?" ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਘਟੀ ਤੇ ਉਹ ਮੁਣਸੀ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਝਾੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

"ਕੈਨੂੰ ਓਥੇ ਕਿੰਨ ਸੀ ! ਰਾਤ ਕੋਈ ਸਕਾਰ ਟਕਰਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਕਿਤਿਓ ਮਿਲੀ ਨਾ, ਮਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਡੋਡਿਆਂ ਨਾਲ ਡੰਗ ਟਪਾ ਲਿਆ।" ਸਿਪਾਹੀ ਡੋਡਿਆ ਵਾਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹੈ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪੁਲਸੀਆ ਰਤਾ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਫੜ ਕੇ ਬਹਾਲੇ ਗਏ ਬੰਦਿਆਂ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਰਤਾ ਨਰਮ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਉੱਠ ਓਏ ! ਔਹ ਪਈਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ, ਚੱਕ ਕੇ ਨਲਕੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਵੇੜ੍ਹੇ 'ਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।"

ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਲਿਆ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਫਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਅਮਲੀ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਅਮਲ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਕ ਏ. ਐਸ. ਆਈ. ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਮੁਣਸੀ ਅੰਦਰ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁੱਧੇ ਮੇਜ਼ ਦੁਆਲੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਲਵਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਦਫਤਰ ਦਾ ਕਾਂਫ਼ਜ਼ ਪੱਤਰ ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਿਖ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

"ਕੱਲ ਰੇਲਵੇ ਰੋੜ ਵਾਲਾ ਜੇੜ੍ਹਾ ਬੰਦਾ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਨਾਬ ! ਗੇਟ 'ਤੇ ਆਇਆ ਖੜ੍ਹਾ, ਕਹੋ ਤਾਂ

ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿਆਂ।" ਸੰਤਰੀ ਗੇਟ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

"ਨਹੀਂ! ਉਨ੍ਹੇ ਜ਼ਰਾ ਓਥੇ ਈ ਅਟਕਾਅ!" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ।

"ਏਸ ਕੇਸ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਕਿੱਦਾਂ ਕਰੀਏ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

"ਕੱਲ੍ਹ ਬੁਆਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੱਦਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੇਹਾ ਸੀ ਮੈਂ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿਹੰ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਕੇ ਏਥੇ ਸੱਦਿਆ ਸੀ।" ਮੁਣਸ਼ੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

"ਫੇਰ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਜਿਵੇਂ ਉਤਾਵਲਾ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

"ਫੇਰ ਕੀ? ਚਿੱਟਾ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ, ਕੰਦਾ, ਮੈਂ ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਲ ਦੋ ਨੰਘਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਓਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਗਰੀਬੂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ, ਪਰ ਕੀਤਾ ਓਦਾਂ ਉਨ ਸਭ ਕੁਛ ਆ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਓਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਰੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਉਡਦਾ ਉਡਦਾ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ।" ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੇ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸਨੇ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

"ਪਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਚੌਧਰੀ ਜੀ ਇਹ ਆ ਪਈ ਸੁੱਚਾ ਸਿਹੰ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਆ ਪੱਕਾ! ਹਭੀ ਨਭੀ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਔਂਦਾ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲ 'ਚ ਫਸੇ ਹੋਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਸਹੀ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈਏ ਤਾਂ 'ਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੁੰਹ ਲਾਉ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦਾਅ ਪੋਚਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

"ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਇਹ ਆ ਪਈ ਸਾਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਪਰ੍ਹੇ ਸਾਲਾ 'ਕੱਲਾ ਈ ਕੱਚੀਆਂ ਪੂਣਾਂ ਫਰੋਲਣ ਡਿਊਆ! ਹੈਦਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਾਲਾ ਕਦੇ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਨੀ ਕਰਦਾ, ਜਦ ਫੇਅ ਅਤ ਜਾਂਦਾ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਪਾਲਤੂ ਕੁੱਤੀ ਆਂਗੂ ਪੁਛ ਹਲੋਂਦਾ ਫਿਰਦਾ, ਗੁੱਸਾ ਤਾਂ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆ!" ਮੁਣਸ਼ੀ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

"ਏਦਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਾਲੇ ਨੂੰ ਪੋਲਾ ਜ਼ਿਆ ਹਲੂਣਾ ਦੇ ਲਿਆ ਕਰੀਏ! ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਝੜੂ ਈ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

"ਕਲ ਓਦਾਂ ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਜ਼ਿਆ ਯਰਕਾਇਆ ਤਾ ਦੋ ਬੱਗੇ ਫੜਾ ਗਿਆ!" ਮੁਣਸ਼ੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਭੇਦ ਭਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

'ਖ਼ੈਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਕੰਜਰ ਨਾਲ ਮਗਰੋਂ ਕਰ ਲਮਾਂਗੇ, ਪਈਲਾਂ ਓਦੇ ਦੁਆਲਿਓਂ ਬਮਾਰੀ ਤਾਂ ਲਾਈਏ!" ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੁਣਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਲੇ ਤੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਮਾੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਡਰਦਾ ਡਰਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

"ਕੀਅ ਓਏ ਚੌਰਿਆ ਕੁੜੀ ਦਿਆ ਖਸਮਾਂ। ਭਲੇ-ਮਾਣਸਾਂ 'ਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੰਨਾਂ!! ਚਿਤੜਾਂ 'ਚ ਦੇ ਕੇ ਰੂਲ ਬਣਾਈਏ ਤੇਰਾ ਮੋਰ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਉਸਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁਲਿਸੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦਬਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਦਰਖਾਸ ਮੇਰੀ ਝੂਠੀ ਜੀ ਕਿੱਦਾਂ ਵਾ? ਓਥੇ ਆ ਕੇ ਜਾਰੇ ਮੱਹਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖ ਤੌਂ, ਸੁੱਚੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਧੀ ਦੀ ਇੱਜਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ, ਮੈਂ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਬੂਟ ਲਾਹ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਧੈਰੋ ਧੈਰ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ! ਸਰਾਬ ਨਾ ਰਜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਲੋਕ ਮੇਰਾ ਕਸੂਰ ਕੱਢਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨੰਗੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਪਰ੍ਹੇ 'ਚ ਬਹਾਲ ਕੇ ਮੈਂ ਛਿੱਤਰ ਮਾਰਿਓ।" ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਿਡੌਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਫਾਈ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

"ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਹ! ਲੋਕ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਆ? ਜਿੱਦਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਕੰਜਰ ਆਂ ਓਦਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆ, ਲੋਕ ਸਾਲੇ ਸਾਤੋਂ ਬੜੇ ਆ? ਇੰਨਕੁਆਰੀ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੁਨੇ ਆ! ਲੋਕ ਤਾਂ ਐਸ ਛਿੱਤਰ ਦੇ ਮੋਰੇ ਪਾਣੀ ਆਂਗੂ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਆਂ!" ਥਾਣੇਦਾਰ ਪੂਰੇ ਰੋਅਬ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੂਟ ਨੂੰ ਉੱਗਲ ਲਾ ਕੇ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਜਨਾਬ ਅਸੀਂ ਇੱਜਤਦਾਰ ਬੰਦੇ ਫੋਰ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਚੱਲੇ ਜਾਈਏ?" ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਉਸਨੂੰ ਝਾੜ ਕੇ ਬਹਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜੇ 'ਚ ਆਖਦਾ ਹੈ—"ਹੈਂਤ...! ਕੰਜਰ ਦਾ ਪੁਤ!" ਇੱਜਤ ਸਾਲਿਆ ਤੇਰੀ ਹੈ ਕਿੱਥੇ? ਛੋਕਰੀ ਤਾਂ ਸਾਲਿਆ ਤੇਰੀ ਵਾਪੂ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਆ! ਜਣੇ ਖਣੇ ਨਾਲ ਖੋਹ ਖਾਂਦੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਭੇਨ ਸੁੱਟੀਆਂ, ਆਪ ਤੂੰ ਓਸ ਭਲੇਮਾਣਸ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਨੰਘਦੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਆਪੇ ਸੱਚਾ ਬਣਦਾਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੁੱਧੋ ਪਾਣੀ ਛਾਂਟ ਦੇਈਦਾ, ਤੇਰੀ ਚਲਾਕੀ ਦੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਇੰਨਕੁਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਆ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਛਿੱਤਰ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਉਸਦੇ ਅੱਦਰੋਂ ਮਾੜੀ ਖੜੀ ਅਣਖ ਝਾੜਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਰਤਾ ਹੋਰ ਦਬਕਾ ਤੇਜ਼ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਦੇਖ ਓਏ ਗਰੀਬੂ-ਸਾਲਿਆ ਤੇਰਾ ਕੇਸ ਝੂਠਾ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਬਿਆਸੀ ਬਣ ਜਾਣੀ ਆਂ, ਬੈਠਾ ਜੇਲ 'ਚ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਮੋਂਗਾ, ਓਥੇ ਤੀਹ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤਾਂ ਦਿਨ 'ਚ ਮਿਲਦੀ ਆ ਰੋਟੀ!! ਗਿਠ ਗਿਠ ਲੰਮੀਆਂ ਓਥੇ ਜੁਆ ਦੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਇੱਜਤ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦਾਂ, ਪਿਛੋਂ ਧੇਲੇ ਧੇਲੇ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਤੇਰੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚੀ ਫਿਰਨਾ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹੇ ਤੁਰ!" ਮੁਣਸ਼ੀ ਉੱਪਰੋਂ ਉੱਪਰੋਂ ਗਰੀਬੂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹਦਾ ਸੀਨਾ ਚੀਰਨ ਵਾਲੀ ਗੁੱਲ ਆਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮੈਦਾਨ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

"ਹਜ਼ੂਰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਈ ਬਾਪ ਆ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੰਤੂ ਜੁਲਮ ਹੋਇਆ! ਜਿੱਦਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਮੇਰੀ ਮੱਦਤ ਕਰੋ! ਮੇਰੀ ਡੋਰ ਬੋਡੇ ਹੱਥ 'ਚ ਆ!" ਗਰੀਬੂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬੱਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੇ ਦਬਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਡੋਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮੈਲੇ ਜਿਹੇ ਕੁੜਤੇ ਦੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਲੰਗਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਹਦੇ ਕਾਲੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਉੱਭਰੀ ਹੋਈ ਲੁੰਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਹਦੇ ਖੰਦਰ ਦੇ ਮੈਲੇ ਜਿਹੇ ਗੋਡਿਆਂ 'ਤੇ ਉੱਭਰੇ ਹੋਏ ਪਜਾਮੇ ਵਿਚ ਉਹਦੀਆਂ ਮਰੀਅਲ ਜਿਹੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਧਰ ਧਰ ਕੰਬ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

“ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖਦੇ ਕੀ ਆਂ ਓਏ ! ਲੰਮਾ ਪਾ ਕੇ ਏਦ੍ਰੀ ਸਾਲੇ ਪੰਦਬੋਚਣੇ ਜਦ੍ਰੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰੋ !” ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬੋਹੜ ਦੇ ਥੜ੍ਹੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ।

ਦੋ ਹੱਟੇ ਕੱਟੇ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸਨੂੰ ਬਾਂਹਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਡਰਸ 'ਤੇ ਢਿੱਡ ਪਰਨੇ ਲਿਟਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਕ੍ਰ ਗਿੱਠ ਲੰਮਾ ਪਟਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਕ੍ਰ ਲੰਮਾ ਲਕੜੀ ਦਾ ਵੰਡਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਚ ਲਿਆਇਆ ਹੈ, ਪਟੇ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, “ਦੁੱਧ ਪੀ ਲੈ ਬਾਲਮਾਂ ਵੇ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ !” ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ—“ਹੰਨ ਕਿਦਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਆਈ ਰਾਤ ਵੇ... ।”

ਵੰਡੇ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਟਾ ਚਾਰ ਵਾਰ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਢਿੱਡ ਪਰਨੇ ਸਪਾਲ ਲੰਮੇ ਪਏ ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਚਿੱਤੜਾਂ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਗਰੀਬੂ ਦੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਨਿੱਕਲ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਬੋਹੜ ਦੇ ਤਨੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਛਿੱਤੜਾਂ ਦਾ ਖੜਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕੋ ਫਰਾਟੇ ਨਾਲ ਭੀਅ ਭੀਅ ਕਰਕੇ ਉੱਡ ਗਈਆ ਹਨ । ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਅਮਲੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਠੰਢ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਜ਼ੋਰ ਵੀ 'ਕੰਠਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਧੱਕ ਧੱਕ ਵੱਜਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸਾਫ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਫੜ ਕੇ ਬਹਾਲੇ ਗਏ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਦਹਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ।

“ਵਾਅਖਰੂ...!” ਸਰਾਬੀ ਜਿਵੇਂ ਉਥਾਸੀ ਨਾਲ ਇਕ ਲੰਮਾ ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਡਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣੇ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਿਪਾਹੀ ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਛਿੱਤੜ ਮਾਰ ਕੇ ਦਵਾਰ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਰੀਬੂ ਖਾਂਏ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਾਘੀਏ ਦੀ ਲਾਂਗ ਵਰਗੀ ਖਸਤਾ ਜਿਹੀ ਪੱਗ ਦਾ ਲੜ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹੁਥਕੀਂ ਹੁਥਕੀਂ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ।

ਮੁਣਸ਼ੀ ਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੁੜ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਹੁੱਝ ਗਏ ਹਨ, ਛਿੱਤੜ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ ਮੁੜ ਦਫਤਰ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਗਰੀਬੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੂਟ ਦੀ ਨੁੱਡ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ— “ਚਲ ਓਏ ਉੱਠ ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਦਿਆ ! ਔਥੇ ਚਲ ਕੇ ਬੈਠ !! ਹੈਥੇ ਸ ਲਿਆ ਰਾਮ ਨਾ” ਫੈਹ ਗਿਆ, ਜਿੱਦਾਂ ਚੂੜੇ ਆਲੀ ਦੇ ਪੱਟਾਂ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੁੰਨਾਂ ।”

ਤੇ ਗਰੀਬੂ ਹੰਭਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉੱਠ ਕੇ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਬਾਕੀ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆ 'ਤੇ ਬਿਸਕੁਟੀ ਜਾਕਟ ਪਾਈ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਮਸਤ ਤੌਰੇ ਤੁਰਦਾ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤੱਠੇ ਮੇਜ਼ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਭਰਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ — “ਵਹਿ-ਗੁਰ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ! ਵਹਿਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਵਤਹਿ !!”

ਮੁਣਸ਼ੀ ਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਗਰਮ ਜੋਸ਼ੀ ਤੇ ਤਪਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਰਸਮੀ ਜ਼ਿਹਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥਾਣੇਦਾਰ ਉਸ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗਰੀਬੂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ — “ਸਰਦਾਰ ਸਾਬੂ

ਬੁਆਡੇ ਪਾਸਿਓਂ ਔਹ ਇਕ ਜ਼ੋਕਰ ਆਇਆ ਬੈਠਾ, ਓਦ੍ਰਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ !”

ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਡੂੰਘੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਗਰੀਬੂ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਜਿਵੇਂ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਭਾਰ ਜਿਹਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ ਅਖਿਆ ਹੈ — “ਓਏ ਸੌਰ੍ਹੇ ਪੇਅ ਦਿਆ ! ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਹੁਕਮੀਂ ਦਾ ਗਰੀਬੂ ਤਨੀਂ ? ਤੂੰ ਏਥੇ ਕਿੱਥੋ ਆ ਵਸਿਆਂ ?”

ਗਰੀਬੂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਗਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ।

“ਇਹ ਸੌਰ੍ਹਾ ਕੌਮਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਚਕਾਏ ਸੁੱਚਾ ਸਿਹੂੰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪਿਆ ! ਏਨੂੰ ਇਹ ਨੂੰ ਪਤਾ ਪਈ ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਕੇਸ ਸੁਧਾ ਝੁੱਠਾ, ਪੁਲਿਸ ਆਲੇ ਤਾਂ ਜੇ ਚੇੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੁੱਠ ਤੇ ਝੁੱਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਦਖਾਲ ਸਕਦੇ ਆ, ਤੇ ਕੋਈ ਸਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਰੋਮ ਨੀ ਹਲਾ ਸਕਦਾ, ਟਿਹ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਖੇਖਨ ਜ਼ੋ ਕਰ ਕਰ ਦਖਾਲਦਾ !” ਮੁਣਸ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗਰੀਬੂ ਨੂੰ ਬਾਰੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਹ ਉਹ ਗਰੀਬੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਹ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਈ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਗਰੀਬੂ ਨੂੰ ਬਾਰੋਂ ਫੜ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਕੋਲ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ, ਗਰੀਬੂ ਨੇ ਗੁੱਡਾ ਮੁੱਛਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੌਟ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਮੁਣਸ਼ੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪਟੇ ਰਜਿਸਟਰ ਹੇਠ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ।

“ਕੀਅ ਓਏ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦਿਆ ਸਾਲਿਆ ? ਫੇਰ ਤਨੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੱਕੇ ਚਕਾਏ ਕਰੇਂਗਾ ਇਲਤ ਫਿਲਤ ? ਜੇ ਰੜਕ ਹੈਗੀ ਆ ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ ! ਦੁਣੇ !!” ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੱਬਕੇ ਨਾਲ ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਵੈਮਾਣ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗਰੀਬੂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਬੱਸ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਫੁਹਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਮੁਣਸ਼ੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਿਆ ਆਖਦਾ ਹੈ — “ਆਹ ਲਓ ਜੀ ! ਰਾਜੀਨਾਵਾਂ ਤਾਂ ਲਿਖਾ ਕੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਸੁੱਚਾ ਸਿਹੂੰ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹੇ ਸਾਈਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਟਿਹੋ ਈ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਨਵੀਂ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹੇ ਇਹ ਝੰਜਟ ਨਿਬੜ ਜਾਣਾ ਸੀ ।”

ਸਰਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਮੁਣਸ਼ੀ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਗਰੀਬ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਆਖਦਾ ਹੈ — “ਲੈ ਬਈ ਗਰੀਬ ਦਾਸਾ ! ਲਾ 'ਗੂਠਾ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਭਿਓ ਝਗੜੇ ਨਬੋੜ ਦੇਈਏ, ਤੇਈ ਤਾਂ ਐਮੀ ਆ ਝਗੜੀ ਜ਼ੀ ! ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕੱਲ੍ਹੇ ਟਿਹ ਜੱਭ ਅਸੀਂ ਨਬੋੜ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਐਮੀ ਝੁਠ ਬੋਲੀਏ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲੀ ਹਮਦਰਦੀ, ਆ ! ਸੁੱਚੇ ਦੇ ਵੀ ਭਲਕੇ ਮਹੀਓਂ ਦਸਖਤ ਕਰਾ ਕੇ ਦੇ ਜਾਊਂ, ਤੁਸੀਂ ਗਰੀਬੂ ਨੂੰ ਵੱਲ੍ਹਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਵਚਾਰਾ 'ਕੱਲਾ ਕਾਰਾ ਬੰਦਾ ਜਾ ਕੇ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪੱਠਾ ਦੱਬਾ ਪਾਵੇ ।”

ਆਪਣਾ ਅੰਗੂਠਾ ਰਾਜੀਨਾਵੇਂ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ

ਗਰੀਬੁ ਇਉਂ, ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨਹਕ ਦੀ ਸਜਾ ਭੁਗਤ ਕੇ ਨਿੱਕਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਤੇਜ਼ ਚਾਲੇ ਤੁਹਾਦਾ ਗਰੀਬੁ ਗੇਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ, ਗੇਟ 'ਤੇ ਖੜੋਤੇ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਇਕ ਬੱਪੜ ਗਤੀਬੂ ਦੇ ਸੂੰਹ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਲੀਰਾਂ ਹੋਈ ਪੱਗ ਲੱਥ ਕੇ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਡਿਗਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਉਹ ਘੁੰਮ ਕੇ ਡਿਗਦਾ ਡਿਗਦਾ ਮਸੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ।

ਸਿਪਾਹੀ ਸਹਿਜੇ ਸਾਹਜੇ ਉਸਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ—"ਸਾਲਿਆ ਨਲੀ ਚੋਚੋ ਜ਼ਿਆ! ਹੁਣ ਰਾਜੀਨਾਮਾਂ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਚੱਲਿਆਂ ਸਾਡੀ ਦੇ ਦਿਨ ਦੋੜ ਲੁਆ ਛੱਡੀ!! ਤੁਸੀਂ ਲੱਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੰਜਰੀ ਦੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਆਗੂ ਸਮਝਦੇ ਆਂ, ਪਈ ਜੇਨੂੰ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਘੁੰਮਾਂ ਲਈਏ।"

"ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਗਰੀਬੁ ਰਤਾ ਸੰਭਲ ਕੇ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, ਡਾਵਾ ਹੀ ਤਰਜ ਦਾ ਪਾਤਰ ਤੇ ਮਸ਼ਕੀਨ ਜ਼ਿਹਾ ਬਣ ਕੇ! ਉਹ ਏਸ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਇਨਸਾਫ ਘਰ ਹੈ? ਜਿੱਥੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨ ਆਇਆ ਦੇ ਵੀ ਛਿੱਤਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਾਜੀਨਾਮਾ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚੱਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ। ਮਨੁੱਖ ਕੌੜੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੇ? ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇ?

"ਜੋ ਕੁਝ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜੋਬ 'ਚ ਬਚਦਾ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਲਓ!" ਗਰੀਬੁ ਦਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰਾ ਦਰਦ ਤੇ ਵੇਦਨਾ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਭਰ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮੈਲੇ ਤੇ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਕੂੜੇ ਦੇ ਖੀਸੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਕੁਝ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਪੈਨੇ ਉਹ ਕੱਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਹ ਸਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਟਲੀ 'ਤੇ ਭਾਨ ਰੱਖ ਕੇ ਟਲੀ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਪਾਹੀ ਮੁਣਸੀ ਤੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਹਤਲੇ ਜਿਹੇ ਗੇਟ ਦੇ ਕੋਲੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਹੱਥ ਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਗਰੀਬੁ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਭਾਨ ਗਿਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਣ ਕੇ ਗਰੀਬੁ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ — "ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਬਾਰਾ ਆਨੇ ਆ!"

"ਬੱਸ ਜੀ ਇਹੋ ਕੁਝ ਬਚਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜੋਬ 'ਚ।" ਗਰੀਬੁ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲਾਗਾਰੀ ਜਿਹੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ।

"ਚੱਲ ਦਫ਼ਾ ਹੋ! ਸਾਲਾ ਟੂਟੀ ਨੰਗ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦਾ!!" ਸਿਪਾਹੀ ਗਰੀਬੁ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੇਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਕੇ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦੀ ਇਕ ਜੀਪ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਵਿਚੋਂ ਐਸ. ਪੀ. ਤੇ ਉਹਦਾ ਅੰਗ ਰਖਿਅਕ ਉੱਤਰ ਕੇ ਗੇਟ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ, ਗੇਟ 'ਤੇ ਖੜੋਤਾ ਸਿਪਾਹੀ ਐਸ. ਪੀ. ਨੂੰ ਸਲੂਟ ਮਾਰ ਕੇ ਚਿਤੰਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਖੁੰਡੀ 'ਚ)

ELITE TAILORS

MEN'S SPORT JACKETS FANCY OR CHECK DESIGN SPECIAL \$34.95

MEN'S PANTS Reg. \$25.95 to \$26.95

Now \$14.95 - 16.95

LADIES'S SLACKS SKIRTS & BLOUSES
25% OFF

LADIES' 2 PIECE PANT SUITS Reg. \$32.95

Now on Special \$22.95

MEN'S 3 PIECE SUITS Reg. \$ - \$179

Now \$29 to \$129

MEN'S SHIRTS ON SPECIAL

REG. \$ 17.95 SPECIAL \$ 6.95 - 11.95

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਟੀਮ ਬੁਨੀਫਾਅਮ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ ਜਾਂ ਫੁਨ ਕਰੋ

Ph: 872-2276

4219 MAIN STREET (at 26th Ave.)

Phone 872-2276

VANCOUVER, B.C.

REAL ESTATE

BUYING, SELLING OR TRADING

YOUR PROPERTY — ALWAYS

REMEMBER YOUR REALTOR!

HARPAL TOOR

Res. 524-9848

Off. 324-3888

ਹਰ ਤੁਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਖਰੀਦਣ

ਜਾਂ ਨਕਦ ਵੇਚਣ ਲਈ
ਹਰਪਾਲ ਤੂਰ

ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ!

T. J. LOVEROCK REALTY

5316 Victoria Dr., Van. B.C.

ਆਓ! ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਈਏ!

ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ, 6 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1980 ਨੂੰ ਕਨੇਡੀਅਨ ਫਾਰਮਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣ ਸਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਇਹ ਫਾਇਦੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ। ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

1. ਚੰਗੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ, ਚੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਘਰੋਂ ਕੰਮ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ
2. ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ
3. ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਤਨਖਾਹ
4. U.I.C. ਜਾਂ ਕੰਪਨਸੇਸ਼ਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਆਪਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ
5. ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠੇਕੇਦਾਰ ਜਾਂ ਫਾਰਮਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਤਨਖਾਹ ਨਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਆਪਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ।

ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ:

ਤੁਸੀਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦਫਤਰ ਆ ਕੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਦਫਤਰ ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਤਕ ਸਵੇਰ ਦੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦਫਤਰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਆਪਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ

ਪਤਾ ਲਿਖਾ ਦਿਉ, ਤਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਘਰੇ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਲਵੇਗਾ। ਦਫਤਰ ਦਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 521-1877 ਹੈ।

ਕੁਝ ਠੇਕੇਦਾਰ ਜਾਂ ਫਾਰਮਰ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵਧ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਾ ਬਣੋ। ਸਾਰੇ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਡਰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮਰਾਂ ਜਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਯੂਨੀਅਨ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਫਾਰਮਰ ਜਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਤਨਖਾਹ ਤਾਂ ਕੀ ਵਧਾਉਣੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

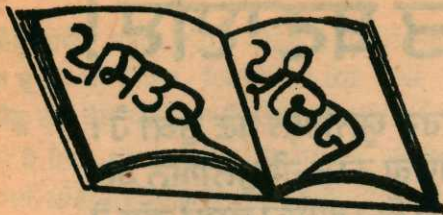
ਫਾਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਭੈਣ ਭਰਾ, ਬੇਸ਼ਕ ਠੇਕੇਦਾਰ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕੈਬਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਆਪਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕਨੇਡੀਅਨ ਫਾਰਮਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ

7707-6th. ਸਟਰੀਟ, ਬਰਨਬੀ, ਬੀ. ਸੀ.

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ:- ਰਾਜ ਚੋਹਾਨ ਜਾਂ ਸਕਟਨ ਥੋਲ 521-1877

ਪੈਣਾਂ ਨਾਲ ਗੁਫਤਰੂ

ਲੇਖਿਕਾ : ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ
 ਪੰਨੇ : 96, ਮੁੱਲ : 15 ਰੁਪਏ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਰਘਬੀਰ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ,
 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿੱਤਰੀ ਹੈ। "ਪੈਣਾਂ ਨਾਲ ਗੁਫਤਰੂ" ਉਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਦੀਆਂ 50 ਦੇ ਲਗਭਗ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ 'ਚ ਉਸਨੇ ਭਾਰਤੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਦੁਬਿਧਾਵਾਂ ਤੇ ਜਤ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਔਰਤ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਹੋਂਦ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਛੋਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਥ ਤੇ ਰੂਪ ਪੱਖੋਂ ਨਵੀਨਤਾ, ਨਿਵੇਕਲਾਪਣ ਤੇ ਮੌਲਿਕਤਾ ਹੈ। 'ਫਿਰ ਤੁਰਿਆ ਸਿਧਾਰਥ' ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਸਤਾਏ ਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਲਾਮਈ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਦੁਨੀਆਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ
 ਇਸੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁਕਰ ਵਿਚੋਂ
 ਸੁਖ ਭਾਲਣ ਚਲਿਆ ਹਾਂ
 ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਖੋਰ ਖੋਰ ਕੇ
 ਭੋਰ ਭੋਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਰਹਿ ਕੇ
 ਕਦ ਤਕ ਜੀ ਸਕਾਂਗੇ ?

'ਅਸੀਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀ' ਤੇ 'ਹਫਤਾ-ਅੰਤ' ਵੀ ਇਸੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਵੇਦ ਪਰਾਈ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਜੜਾਂ ਨਾ ਲਾ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁਖ ਵੀ ਓਪਰੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨਿਰੋਲ ਭਾਰਤੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਉਹ ਤਿੱਖੀ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ :

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਕਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ
 ਲਿੰਬ ਪੱਚ ਕੇ ਆਪਣੇ
 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਂਦੇ।

ਚਕਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮਦੀ
 ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਨਾਲ
 ਭਾਣਾ ਮੰਨਦੇ ਮੰਨਦੇ
 ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਬੀਤ ਜਾਂਦੇ।

ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿਥ-ਲਤਾ ਦਾ ਸੁਖਮ-ਭਾਵੀ ਬਿਆਨ ਇਉਂ ਹੈ :

ਹਰ ਪਾਸੇ ਨਿਰਸ਼ਬਦ ਉਦਾਸੀ
 ਮੱਤ ਜਿਹੀ ਚੁਪ ਹਵਾ ਦੇ
 ਕਣ ਕਣ ਵਿਚ ਲਟਕ ਰਹੀ
 ਖਾਮੋਸ਼ੀ : ਮੋਈ ਮੱਛੀ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਮੂੰਹ ਜਿਹਾ
 ਹਰ ਪਲ ਸਾਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਲਈ
 ਬੇਤਾਬ

ਹਰ ਸਥਿਤੀ : ਉਧੜੀ ਹੋਈ ਸਿਉਣ ਵਾਂਗ
 ਲੰਗਾਰ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਰਾਤ ਹੈ ਸਹਿਮੀ ਜਿਹੀ
 ਸੁੰਨੀਆਂ ਵੀਰਾਨ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ
 ਕੋਈ ਕੁੱਤਾ ਹਵਾ ਨੂੰ ਭੱਕਦਾ
 ਅਵਾਰਾ ਭਟਕਦੀ ਹਵਾ
 ਦਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੀ।

ਸੁਰਤੀ

ਲੇਖਕ : ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ
 ਪੰਨੇ : 88, ਮੁੱਲ : 15 ਰੁਪਏ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਰਘਬੀਰ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ,
 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਵੈਨਕੂਵਰ (ਕੈਨੇਡਾ) ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਸੁਰਤੀ' ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਢਾਂਚਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਚੇਤਨਾ। ਇਸ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੂਖਮ ਬਿਬਾਢਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਜਮੇਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਕਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਚੇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ :

ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਪਲ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ
 ਮੋਹ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬੇਧਨ ਸਿਰਜੇ
 ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਵਣਗੇ

ਮੈਂ ਸੁਰਤੀ ਤਾਂ ਓਹੀ ਸੁਰਤੀ
 ਮੈਂ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਡੋਡੀ ਵਿਚ ਬਹਿ ਹੋਂਸਿਐ
 ਮੈਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਅੱਖ 'ਚ ਬਹਿ ਤੱਕਿਐ
 ਮੈਂ ਖਰਗੋਸ਼ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਨੱਸਿਐ।

ਅਜਮੇਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਨਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁਨੋਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ :

ਸ਼ਬਦਾ ਦੇ ਵਣ ਅੰਦਰ ਆਉ
 ਅਰਥਾ ਦੀ ਡੋਡੀ ਲਭ ਕੇ
 ਰੂਹ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਤਕ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚੇ
 ਚਾਨਣ ਦੀ ਖਿੜਕੀ
 ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗੀ
 ਤੱਕ ਲੈਣਾ ਫਿਰ ਕੁੱਲ ਸ਼੍ਰਿਸਟੀ

ਜਗਦੇ ਬੁਝਦੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਟੁਟੀ
 ਤੱਕ ਲੈਣਾ ਫਿਰ ਕੁੱਲ ਪਦਾਰਥ
 ਲਹਿਰ ਲਹਿਰ ਹੋ ਵਗਦਾ
 ਤੱਕ ਲੈਣਾ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਅੰਦਰ
 ਸਾਂਤ ਅਗਨ ਕਿੱਜ ਵਧਦੀ

ਪਰ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਰੋੜਾਂ ਤੇ
 ਤੁਰ ਕੇ ਤਾਂ ਆਉ
 ਨਿੱਘੇ ਘਾਹ ਤੇ ਤੁਰਿਆਂ
 ਚੇਤਨਤਾ ਕਦ ਜਾਗੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥਾ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ
 ਸਜਰੇ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ :

ਓਹੀ ਸ਼ਬਦ ਚਿਣਾਈ
 ਓਹੀ ਘਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਰਥ
 ਮਨ ਉਕਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
 ਜਿੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ
 ਸੰਜਰੇ ਅਣਛੋਹੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਲਈ।

ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੀਮਤ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਅਜਮੇਰ ਇਉਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ :

ਕੁਝ ਚਾਨਣ ਗਲ ਬਾਹਾਂ ਪਾ ਕੇ
 ਰੂਹ ਮੇਰੀ ਸੰਗ ਸੁਤਾ
 ਬਾਕੀ ਚਾਨਣ ਖਿਣ ਨਾ ਰੁਕਿਆ
 ਕਿਰਨਾਂ ਕਿਰਨਾਂ ਹੋਇਆ।

ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਹਥਲੇ ਪਲ ਨੂੰ
 ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੰਢਾਉਣਾ ਲੱਚਦਾ ਹੈ।

ਤੇਰੀਆਂ ਪਰਖਾਂ ਉਮਰਾਂ ਮੰਗਣ
 ਉਮਰਾਂ ਨੇ ਕਦ ਰਹਿਣਾ
 ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਪਲ ਨੰਗੇ ਹੋ ਕੇ
 ਚਾਹੀਏ ਲਏ-ਲਟ ਬਲਣਾ।

-ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ
 (ਪੰਨਾ ੮੨ ਅੰਕ ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ)

GOYAL TRAVEL

4152 Fraser St.
 Vancouver, B.C.

Tel:
 [604] 872-7658

WE OFFER THE CHEAPEST FARES TO

. India . Pakistan .
 . Nairobi . Dareselam .

SPECIAL FARES FROM SEATTLE TO LONDON-

One way or Return

4 Offices in India to serve you:

New Delhi . Jullundur .
 . Moga Jagroan .

ਸੱਚੇ ਮਾਗ ਚਲਦਿਆਂ (ਬੰਦਤਾਵਾਂ)

ਲੇਖਕ: ਹਰਜੀਤ ਦੌਧਰੀਆ (ਇੰਜੀਨੀਅਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ: ਗੁਣੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

ਪੰਨੇ: 103, ਮੁਲ: ਸੱਤ ਰੁਪਏ

“ਸੱਚੇ ਮਾਗ ਚਲਦਿਆਂ” ਹਰਜੀਤ ਦੌਧਰੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਾਇ-ਪੁਸਤਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲੇਖਕ ਕਿਹੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਬਣਕੇ ਉਭਰਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ; ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੰਦਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ:

“ਹੁਣ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਹਸ਼ੀਮੀ ਰਲ ਕੇ
ਲਗਭਗ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਆਉਣਾ ਲਾਣਗੀਆਂ
ਬੁਰਿਆਂ ਦਾ ਵਾਦਾ ਪਾਣਗੀਆਂ।
ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਜਾਣਗੀਆਂ
ਤੇ ਮੁੜਤੀ ਪਾਣਗੀਆਂ।” (੨੩ ਸਵਾਲ - ਪੰਨਾ 12)

ਅਖੌਤੀ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਵੀ ਉਸਦੀਆਂ ਬੰਦਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਸ਼ ਹੈ:

“ਸਚਦ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਪੁਸ਼ਤਕਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਸੋਧੀਆਂ ਨੇ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਬਠੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਆਏ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।” (25 ਸਵਾਲ - ਪੰਨਾ 10)

ਹਰਜੀਤ ਲਈ ‘ਸੱਚੇ ਮਾਗ’ ਆਰਥਕਵਾਦ ਦਾ ਮਾਗ ਹੈ, ਤੇ ਇਹੋ ਉਸ ਦੀ ਗਾਇ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪੇਰਨਾ ਸ਼ੁੱਠ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਦਾ ਆਰਥਕਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਇਕ ਪੁਲਾਈਏ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਲੇਖਕ ਦਾ ਘੱਟ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੰਦਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਲਲਕਾਰ ਹੈ ਦੁਰਵਿਸ਼ਵੀ ਅਤੇ ਗਹਿਰਾਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਰਥਕਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਠਾਕਸ਼ਨਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਕਸਰ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਤੋ ਸਰਦੇ ਇਹ ਉਸਦਾ ਸੁਚੇਤ ਯਤਨ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ “ਐਂਥਾ ਲਿਖਣ” ਵਾਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ੇਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਲੋਚਨਾ ਹੈ। ਬੰਦਤਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੋਧੀ ਹੋਈ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਸੁਰੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਅਕਸਰ ਬੋਲੇਗਾ। ਬੰਦਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਬੰਦਤਾ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਚਾਰੀ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਸੁਕਾਬਲੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਆਮ ਬੋਲ ਚਾਲ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਂ; ਬੰਦਤਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ। ਹਰਜੀਤ ਦੀਆਂ ਬੰਦਤਾਵਾਂ: ‘ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਗੁਆਚੀ’, ‘ਕੁਝ’ ਆਦਿ ਵਿਚਲੇ ਸੰਕੇਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤੱਥ ਤੱਕ ਸਮਝ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੰਦਤਾਵਾਂ ਆਤਿ ਸਾਦੀਆਂ ਲਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬੰਦਤਾ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸੰਕੇਤਕ ਹੋਣ ਚਾਹੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਏ ਹਾਂ; ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ‘ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਗੁਆਚੀ’ ਬੰਦਤਾ ਵਿਚ ‘ਮੁੰਡਾ’ ਕੌਣ ਹੈ? ਉਸ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ‘ਚੀਜ਼’ ਗੁਆਚੀ ਹੈ?

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਥਰ ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਬੰਦਤਾ ਦਾ ਸੰਗੀਤਮਈ ਪੱਖ ਵਧੇਰੇ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਖੁਲੀ ਬੰਦਤਾ ਵੀ ਸਫਲ ਤੇ ਸਰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਚੰਗੇ ਨਾਲ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਘੋਰ ਸੰਗਤ ਹੈ—ਅਕਸਰ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪਾਠਕ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲੀ ਦੇ ਐਂਥੀ ਜਾਂ ਸੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਦਾਂ ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਇਕ ਬੰਦਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ‘ਸਾਹਿਤਕ ਪਾਠਕਾਂ’ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਤਾ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਫਲ ਰਖਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਕਲਾਤਮਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਹਰਜੀਤ ਨੇ ‘ਸੱਚੇ ਮਾਗ ਚਲਦਿਆਂ’ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬੰਦਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚੇ ਮਾਗ ਚਲਦਿਆਂ ਉਸਤਤ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੰਡਿਆਂ ਦੀ ਚੋਰ ਵੀ ਸਹਾਰਨੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਯਤਨ ਸੁਖਾਘਾਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੀ ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ ਹੋਡੇ

ਭਾਰਤੀ ਆਰਟ ਸਿਲਵਰਜ਼
ORIENTAL SILVER AND GOLD JEWELRY REPAIRING

BHARTI ART JEWELLERS
Specialist in East Indian Jewelry Craftware

RASIK PAREKH
Res.: 879-5610
Store: 874-9448

865 Kingsway nr. Fraser
Vancouver B.C., Canada

We Also Take Orders For
Marriage Party Photos and Group Photos
Contact Raj

ਇਕ ਨੋਟਿਸ

ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਇੰਡੀਆ ਆਰਟਸ ਕਲੱਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਕਤਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਵੈਨੂਵਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਘੀ. ਐੱਨ. ਈ. ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਲੋਂ ਫਲੈਟ ਸਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਫਲੈਟ ਈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਫ ਈ. ਸੀ. ਦੇ ਲਾਂ ਬੋਲੇ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸਾਡੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਮਹਿਲੋਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸੁਝਾਵਾਂ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੋਨ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਪੈਂਦਾ ਕਰੋ।

PAUL BINNING 879-3339
SWARAN MALU 581-4967

ਪੰਗ ਦਾ ਸਵਾਲ

ਅਕਤੂਬਰ 1979 ਵਿਚ ਵਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਬੱਚਾ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ, ਛੁੱਟੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆ, (ਯਾਦ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ) ਤਾਂ ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਜਦ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਤਾਂ, ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬੱਚਾ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਨਸਲਵਾਦੀ ਪਰੋਸ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਚੁੱਕ ਲਈ ਅਤੇ ਨਸਲਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਭਾ ਗਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟਿਨ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਨੇ ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਬਚਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਐਂਟੀ ਰੇਸ਼ਿਸਟ ਕਮੇਟੀ ਵਲਵਰਹੈਂਪਟਨ, ਮਿਡਲੈਂਡ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪਿਕਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। 6 ਕੁ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਗੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਲਈ ਮੰਨ ਲਿਆ।

'ਰੱਸੀ ਤਾਂ ਜਲ ਗਈ ਪਰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।' ਕਹਾਵਤ ਦਰੁੱਸਤ ਨਿਕਲੀ। ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਦੌਰ ਮਗੀਨੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਨੇ ਸ. ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ (ਇਕ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਇਕ ਲੜਕੀ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਸ. ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੌੜਾ ਘੁੱਟ ਭਰ ਕੇ ਦੋਨੋਂ ਬੱਚੇ ਹੋਰ ਸਕੂਲ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਨੇ ਮਿਸਟਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਤੇ ਹੱਥੋਂ ਇਜ਼ਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਬ੍ਰਿਸਿੰਘਮ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਹੀ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਇਕ ਬਲੈਕੀਏ ਜ਼ੈਲਦਾਰ (ਜੋ ਹੇਡ ਟੀਚਰ ਨੂੰ ਹਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀ ਏਜ਼ੀਅਨ ਤੇ ਵੈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮਿ. ਨੂਰ ਦੀ ਹੱਕੀ ਮਦਦ ਤੇ ਹੈ।

ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਯੂ. ਕੇ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਣਖੀਲੀਆਂ ਜਥੇ-ਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕੌਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਣਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸਮਝ ਕੇ ਮਿ. ਨੂਰ ਦੀ ਡਟਵੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ। ਮਿ. ਨੂਰ ਦੀ ਹਾਰ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਪਗੜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਯਤਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਤਾਂ : -

- * ਆਪਣੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪੈਡ ਤੇ (ਜਾਂ ਸਾਢੇ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ) ਇਸ ਕਦਮ ਦੀ ਬਲਾਘਾ ਦਾ ਖ਼ਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਸਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਬਚਨ ਦਿਉ।
- * ਆਪਣੀ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤੀ (ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੜਨ ਲਈ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਪੋਸਟਲ ਆਰਡਰ ਤੁਰੰਤ ਭੇਜੋ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਹੱਥੋਂ ਇਜ਼ਤ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੇ ਖਰਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੌਂਡਾਂ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- * ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਰੇਸ਼ੀਅਲ ਇਕੁਆਲਿਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਿਸਟਰ ਡੇਵਿਡ ਲੇਨ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪੌਰਵੀ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਫਾਰ ਰੇਸ਼ੀਅਲ ਇਕੁਆਲਿਟੀ ਨਸਲਵਾਦ ਵਿਰੁਧ ਲੜਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- * ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਲਾਰਡ ਚਾਂਸਲਰ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਮੰਤਰੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੌਰਵੀ ਕਰਨ।

The Wolverhampton
Turban Action Committee
70 Sherwood St., Whitmore Reans,
Wolverhampton. WV1 4RQ, U.K.

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ।
ਸਕੱਤਰ
ਵਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਪਗੜੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ
Telephone:
0902-21804

PAUL'S PLUMBING & ELECTRICAL SUPPLY

PLUMBING & BATHROOM
FIXTURES & SUPPLIES
HOT WATER TANKS
HOT WATER HEATING &
SUPPLIES

ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ
ਪਲੰਬਿੰਗ, ਗਿੰਟਿੰਗ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮਾਨ
ਦਾ ਸੰਦੇਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਉਮ ਪਾਲ
ਵਲੋਂ 32 ਐਵੀਨਿਊ ਲਾਗੇ 4774 ਮੇਨ
ਸਟਰੀਟ ਤੇ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ, ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਗੱਲ
ਬਾਤ ਕਰੋ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਖ਼ਾਪਤ ਕਰਨ
ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ।

872 3118

English - Punjab - Hindi Spoken
4774 Main St (at 32nd)
Vancouver ● 872-3118
Open Sunday — Parking at rear.

SHAKTI GIFT

6576 MAIN STREET,
VANCOUVER, B.C.

Where you can get
all types of
Real and
Artificial
Jewellery and
all types of
oriental designs
can be made!

SALE AND
REPAIRS
OF
WATCHES

Res. 327-8259
Bus 321-6214

SPECIALIST IN EAST INDIAN JEWELLERY
GIFTWARE & REPAIRS

ੴ ਸਾਗੋ ਦੇ ਗਿੰਟੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਡੀ ਵਜ਼ਾਨ ਤੇ ਆਓ।

PABLA

31

Supermarket Ltd.

6596 Main St.

PH: 321-0662—327-1888

Specialists in East Indian Groceries

ਭਾਰਤੀ ਗਰਾਸਰੀ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਦੁਕਾਨ

ਜਿਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰਾਸਰੀ, ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸ਼ਬਜ਼ੀਆਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਵਧੀਆ ਮਾਲ-ਘਟ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇਰੀ ਸੇਵਾ, ਸਾਡਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

WE ARE OPEN 7 DAYS A WEEK

- YOU ARE ALWAYS WELCOME HERE -

ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਪਾਬਲਾ

ਭਾਰਤੀ ਮਠਿਆਈਆਂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਰ

ਸਪੈਸ਼ਲ
ਪਾਬਲਾ ਬਰਾਂਡ ਤੰਦੂਰੀ ਚਿਕਨ
ਪਾਬਲਾ ਬਰਾਂਡ ਮਠਿਆਈ

ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ
ਲਈ ਖਾਣੇ ਦੀ ਜ਼ਮਿੰਦਾਰੀ
ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਪਾਵੋ

ਸਾਡੀਆਂ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਓ !

ਜਗਮਹਨ ਸਿੰਘ ਪਾਬਲਾ

ਭਾਰਤੀ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰ

ਮਠਿਆਈ ਦੀਆਂ ਭਾਰੀ ਦੁਕਾਨਾਂ

HIMALAYA RESTAURANT LTD.

2313 MAIN ST.
PH. : 876-2911

Vancouver, B.C

LICENSED PREMISES

6595 MAIN ST.,
PH. : 324-6514

ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਸਕ-ਪੱਤਰ

WATNO DUR

P.O. BOX 67681 STN. "O"
VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

Second class mail Reg. No. 3233

FRONTIER CLOTH HOUSE LTD.

6695 MAIN STREET VANCOUVER, B.C.

THE KING OF SAREE

Tel.: 325-4424

FRONTIER

THE HOUSE OF

FASHION FABRICS

*Frontier —
the
Fair
Deal
Store*

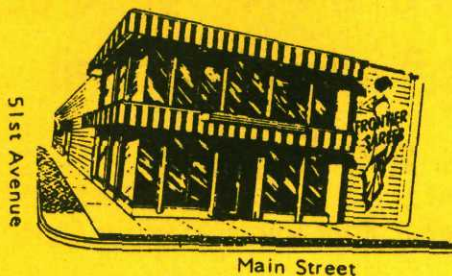
Tel.: 325-3515

FRONTIER

THE HOUSE OF

BEAUTIFUL SAREES

*Frontier —
the
First
In
Fashion*

THINK OF US AS BIGGEST SAREE STORE IN CANADA

WATNO DUR (Far from the Motherland) is a literary and cultural monthly of PANJABI language — the mother-tongue of East Panjab (India) and West Panjab (Pakistan) — published by WATNO DUR PUBLICATIONS (Reg'd). WATNO DUR has been serving Canadian readers since July, 1973. The contributors include well-known Panjabi writers from Canada, India, Pakistan and England.

WATNO DUR
P.O. BOX 67681 STN. "O"
VANCOUVER, B.C.
V5W 3V2